

Markku Korteniemi

*Turtolan koulun tontin kivikautisen
asuinpaikan koekaivaus 1990*

ISBN 951-42-3312-3
ISSN 0789-0680

SISÄLLYS

JOHDANTO

KURKKIOHARJUN KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA

Löytöhistoria

Pyyntitukikohta jo merenrantavaiheessa

KOEKAIVAUKSET JA TULOKSET

Koealue I

Koealue II

Koealue III

Koealue IV

Koekuoppia ja pintapoimintaa

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

ARKISTOAINEISTO

AJOITUSTULOKSET

LÖYTÖLUETTELO

BIBLIOGRAFIA

KARTTA- JA KUVALUETTELO

KARTAT

KUVAT

VAAITUSARVOT

PELLO, TURTOLAN KOULU rek. n:o 5⁶²

Kunta: Pello

Kylä: Turtola PK 261412 Turtola

NW-pää x= 494 74
y= 7394 74
z= 64 m mpy

SE-pää x=494 83
y=7394 58
z=70 m mpy

JOHDANTO

Koekaivaus Turtolan koulun tontilla Pellon kunnassa suoritettiin kesällä 1990. Paikan välittömästä läheisyydestä oli aiemmin todettu merkittävä kivikautinen asuinpaikka-alue, mistä syystä Lapin seutukaavaliitto oli vuonna 1980 varannut Paama- eli Kurkkiojoen eteläpuolisen kyläharjanteen suoje-lualueeksi.

Keväällä 1990, Pellon kunta otti museovirastoon yhteyttä koulua koskevan laajentamissuunnitelman ja yleiskaavaluon-noksessa tontin pohjoislaidalle suunnitellun uuden tieuran vuoksi. Todennäköisenä voitiin pitää, että esihistoriallinen asuinpaikka-alue ulottuu myös koulun tontille. Tämän vuoksi koekaivaus katsottiin välttämättömäksi mahdollisen asuinpai-kan luonteen, laajuuden ja säilymisasteen selvittämiseksi. Pellon kunta varasi tutkimusta varten 50 000 markan määrära-han esittäen samalla, että koekaivauksen saisi suorittaa Ou-lun yliopiston historian laitos. Tutkimusluvassaan museovi-rasto hyväksyi esityksen. Vastuulliseksi johtajaksi määrät-tiin lehtori Pentti Koivunen, kaivausjohtajaksi FK Markku Korteniemi, piirtäjänä toimi Huk Janne Ikäheimo. Lisäksi Pel-lon kunta asetti työntekijöiksi kuusi työllisyysvaroin pal-

kattua työntekijää. Kaivausten valmistelua varten paikalla käytiin lehtori Koivusen johdolla jo toukokuussa. Kaivaukset suoritettiin 25.6-13.7 1992. Kahden viikon sijasta kaivaukset voitiin pidentää kolmiviikkoiseksi. Kaivausten viimeistä viikkoa haittasivat rankat sateet ja varsinaisen piirtäjän puuttuminen Huk Ikäheimon Italian kaivausten vuoksi. Lehtori Koivunen suoritti tarkastuskäynnin 12.7. Kuoppien täyttämässä avusti kunnan paikalle järjestämä pienoiskauhakuormaaja. Jälkitöiden osalta Janne Ikäheimo vastasi luetteloinnista ja karttojen puhtaaksi piirtämisestä, Markku Korteniemi varsinaisen kaivauskertomuksen laadinnasta. Kaivausten tunnukseksi valittiin TK-90.

KURKKIOHARJUN KIVIKAUTINEN ASUINPAIKKA

Löytöhistoria

Varhaisin esinetallennus Turtolasta lienee Porvoon museon esine n:o 2253 "hålmjessel af sten från Turtola i trakten af Torneå". Tähän aikaan oli kuitenkin myös pitäjännimenä 'Turtola'. Sittemmin 1900-luvulla Turtolan kylästä Kansallismuseoon päättyneitä löytöjä on tehty Korpivuoman, Mäen, Knuutin ja Eeron tilojen mailta.

Huurteen alkeelliseksi kirveeksi määrittelemä kiviesine KM 11032 löytyi Mäen talon kotipellosta 1937. Löytöpaikka (z=72,5 m) oli Kurkkiojokeen päätyvä harjanne Torniojoen itärannalla (Turtolan koulusta n. 100 m itään). Toinen alkeellinen kirves KM 16409 löydettiin 1959 Mäen talon piha- maalta harjanteen laelta (z=72 m, n. 150 m koulusta kaakkoon). Myös Turtolan kotiseutumuseoon lahjoitettu tuura PM 332 on löydetty Mäen tilalta.

Alempaakin jokitörmältä on useita esinetallennuksia. Tuura KM 16408 löytyi 1959 aivan vesirajasta Torniojoen rannasta n. 100 m koulusta lounaaseen, samoin rantaterassin alta poh-

jalainen oikokirves TM ²⁷⁴332. Rantaterassin päältä puolestaan, Knuutin ja Eeron tonttien rajamaille kerätystä peltokivirau- niosta (z=66-67) löysi Kari Eero suurkirveen (KM 26071:) ja pikkukirveen KM 26071. Samalta korkeudelta; koulun tonttiin rajautuvan Knuutin perunapellon alaosasta aina Kalervo Eeron asuinrakennuksen eteläpuolella sijaitsevalle Eeron peltosa- ralle asti, kerrottiin nousseen mm. palaneita kiviä ja "ki- visäleitä". Eeron tilan pellolta (n. 100 m koulusta etelään) löytyi myös mustasta fylliitistä valmistettu kiviesine KM 26071. Enbuska on määritellyt esineen Suomensjärven kulttuu- rille tyypilliseksi käyräselkäiseksi kourutaltaksi. Saman pellon rannanpuoleisen pään suuret tiilikappaleet selittyvät kuitenkin paikalla aiemmin sijainneella pajarakennuksella.

Koulun kohdalta rannasta "ison kiven luota" löytyi Mika Knuutin hallussa oleva pohjalainen tuura KM-26071. Syksyllä 1989 koulun tonttia eteläpuolelta rajaavasta Knuutin peruna- pellostä oli löytynyt pohjalainen tasataltta KM 26071, ja keväällä 1990 koulun pihalta (z=68 m) pohjalaisen tuuran kärkikappale KM 26071. - Alueella kerrottiin edellämäinittu- jen lisäksi tehdyn useita löytöjä, joita ei oltu kuitenkaan tallennettu. KARTTA 2.

Jo 1964 oli Aarni Erä-Esko pystynyt identifioimaan em. löy- töalueelta ilmeisen kivikautisen asuinpaikan. Suoritettuani alueella 1984 perusinventoinnin oli löytöjen määrä jo kak- sinkertaistunut. Alueelta voitiin havaita ainakin kaksi mah- dollista löytötasoa: harjanteen yläosa (z=72 m) ja Torniojo- keen viettävän rinteen alaosa (z=62-68 m). KARTTA 4.

Merkittävänä viitteenä on vielä huomioitava, että vastakkai- sella puolen Torniojokea; Kuittasjärven ja -joen rantamil- la, on Tornionlaakson ja ilmeisesti koko Pohjois-Ruotsin runsaslöytöisin kivikautinen asuinpaikka-alue, **Svansteinin Pääkkölä**. Pääosa esineistä on ns. Rovaniemen tuuria ja löy- döt saavat avainmerkityksen Mobergin typologiassa ns. pohja- laisista kiviesineistä. Muista löydöistä Svansteinissa mai-

nittakoon mahdolliset keittokuopat palaneine kivineen ja luunpalasineen, sekä erilaiset liuskeiskokset ja -sälöt.¹
KARTTA 1.

Pyyntitukikohta jo merenrantavaiheessa?

Keskeiseksi löytöalueeksi oli näin muodostunut ennen kaivauksia Paama- eli Kurkkiojoen suun eteläpuolella sijaitseva harjanne (tl. Mäki) ja tästä länteen Torniojokeen laskeva rinne, jossa on Knuutin ja Eeron tilojen peltoja. Tämän ns. Kurkkionharjun korkein kohta on 73 m merenpinnan yläpuolella. Saarniston esittämän rannansiirtymisnopeuden perusteella harjun yläosa oli kuivaa maata vasta 3600 eKr, 70 metrin korkeuskäyrää myöten². Tällöin se muodosti etelästä päin jatkuvan maakannaksen pohjoiskärjen. Torniojoen suu oli tässä vaiheessa jo Pellon alapuolella n. 10 kilometrin päässä. Edellämainitun rannansiirtymisajoituksen perusteella ei paikan tulkinnalle vanhemman kivikauden esikeraamiseksi asuinpaikaksi ole perustetta, vaan Suomusjärven kulttuurin tyyppiesineet; alkeelliset kirveet ja käyräselkäinen kourutaltta olisi yhdistettävissä varhaiskampakeramian aikaan 3000-luvulla eKr, mihin myös Enbuska on viitannut.

Koulun tontilla voidaan havaita länteen ja luoteeseen laskevassa rinteessä useita terassimaisia muodostelmia (mm. z=69 m, 66 m, 64 mmp). Se, miksi alueelle olisi syntynyt asumisen jälkiä jo pian, kun harju kohosi meren alta Tornionlaakson muodostaessa vielä Litorinameren vuonon, selviää paikan topografiasta. Nykyisen Kurkkiojoen paikalle muodostui maan kohotessa salmi, jota kautta meri edelleen levittäytyi Kurkkion harjanteen itäpuolelle Paamajärven suuntaan. Paikka lienee ollut erinomaisen otollinen juuri kalastuksen, mah-

-----
1. Carl-Axel Moberg, Studier i bottnisk stenålder I-V, 1955.
2. Matti Saarnisto, Tornionlaakson geologiset kehitysvaiheet, s. 29-30, 36-37.

dollisesti myös hylkeenpyynnin kannalta. Lisäksi on mahdollista, että peurat ja hirvet käyttivät meren vetäytyessä maannokkaa ylitysreittinään, mikä tarjosi pyyntiväestölle suotuisan mahdollisuuden myös näiden vedestä ja rannalta pyyntiin. Varsin pian meren lahdesta oli jäljellä enää erinomainen satamalahdeke, ja n. 3100 eKr. veden pinta oli laskeutunut nykyiseen tasoonsa. Kurkkioharju olisi sijainnut Torniojoen suussa Litorinameren pohjukassa satakunta vuotta yli vuosituhannen (3000 eKr.) vaihteen, mutta huomattava on, että joen suisto säilyi 10-15 km päässä Kattilankoskella vielä viitisensataa vuotta³. KARTTA 4.

Topografisten piirteiden suhteen Kurkkioharjun alue on ollut monessa suhteessa lähes identtinen Svansteinin löytöalueen suhteen. Viimeksi mainittu sijaitsee Kuittasjoen ja -järven muodostamassa maannokassa Kynsivaaran alla. Kjell Lundholmin ajoitus Pääkkölän löytöpaikalle, 75 metrin korkeuskäyrän perusteella 7000 vuotta vanhaksi⁴ olisi Saarniston Tornionlaakson maannousunopeutta koskevien tutkimusten perusteella lähes 1000 vuotta liian vanha. Oikeampi ajoitus veisi vuoteen 4200 eKr. Edellämainitun valossa vaikuttaa siis, että kyseessä on saman kulttuurin, ja mahdollisesti myös samanaikaisesti käytetyt asuin- tai leiripaikat. Näin Kurkkioharjun historiassa luvut 3000-2000 eKr. olivat merellisen kulttuurin aikaa; "kukoistuskautta". Mutta todennäköistä samalla olisi, että paikalla on edullisen asemansa vuoksi ollut ainakin jaksottaista inhimillistä aktiviteettia läpi koko esihistorian.

KOEKAIVAUKSET JA TULOKSET

Alueelle asetettiin aluksi koordinaatisto, joka sidottiin vaakituskiintopisteeseen n:o 523107 "Pikkuvaarassa" maantien itäpuolella. Peruslinja (p=1040) vedettiin tästä länteen kom-

3. Ks. Saarnisto s. 36-37

4. Kjell Lundholm, Ruotsin Tornionlaakson esihistoria, s.61.

passisuunnassa siten , että koordinaatiston piste $p=1040$, $i=170$ sijaitsi tasan 40 m suoraan länteen kyseisestä kiintopisteestä. Koordinaatiston pohjois-eteläsuuntainen akseli poikkesi kompassipohjoisesta $10/360$ asteella länteen linjalta $i=100$. Syynä tähän voidaan pitää ruudukon suuria korkeuseroja (maksimissaan n. 5 m). Kunnan maanmittausteknikko siirsi kiintopisteestä (A=68,264 mmp) korkeuden koulun itäpäähän (B=70, 50 mmp), josta korkeus siirrettiin myös koulun länsipäätyyn; eteläisemmän kaivon kanteen (C=67, 77 mmp).

Mahdollisten kiinteiden rakenteiden löytämiseksi kaivausruutujen määräämisessä käytettiin 10 metrin ruudukkoa, jota kuitenkin muutettiin ja tihennettiin tietojen lisääntyessä. Kaivamista jo maansiirroilla perusteellisesti tuhotuilla kohdilla pyrittiin luonnollisesti välttämään. Kaikkiaan kaivettiin 63 kpl 1 m x 1 m kokoista koeruutua. Koetutkimukset aloitettiin tontin itälaidalta, josta edettiin kohti joenrantaa länteen. Alueen laajuuden ja topografiset erot huomioiden on kaivausalue jaettu neljään koealueeseen. Raportissa koealueet on numeroitu I-IV luoteesta kaakkoon.

Koealue I muodostuu neljästä ruudusta rannassa ns. Knuutin niityllä, $i=5-25$ ($z=63-64$ m). KUVAT Itseasiassa koealueella kaivettiin maanomistajan luvalla vasta kaivausten viimeisessä vaiheessa. Alue rajoittuu koulun tonttiin, mutta ei ole akuutin rakentamisuhan alainen. Koealue II muodostuu kaikkiaan 18 ruudusta koulun länsipäädyssä ja jääkiekkokaukalon länsipuolella sijaitsevalla niityllä KUVAT , sekä lisäksi viidestä ruudusta Knuutin kasvimaalla ($i=44-80$, $z=66-67$ mmp) KUVAT . Koealue III koostui 19 ruudusta lähinnä koulun pohjois- ja itäpuolella ($i=110-170$, $z=68-69$) KUVAT , johon ei kuitenkaan kuulu ns. muistomerkkialue. Koealue IV muistomerkkin ympärillä koostuu 17 ruudusta ($i=166-171$, $z=70$ mmp) tontin korkeimmassa osassa koulun kaakkoispuolella KUVAT .

Koealue I

Ruudut p=1095, i=25-26 olivat niityn pohjoispäässä, Torniojoen ja Paamajoen muodostamassa niemekkeessä, rantatöyrään päällä n. 24 m Paamajoen sen hetkisestä vesirajasta. Pelto- turvekerroksen alla oli puhdasta alaspäin vaalenevaa ja savisemmaksi muuttuvaa peltohiesua. Noin 50 cm:n syvyydessä ruudun p=1095, i=25 itälaidalla tuli vastaan punamaalaikku, jonka esillesaamiseksi avattiin viereen ruutu p=1095, i=26. Laajennetussa tasossa häiriö ilmeni n. 80 cm x 50 cm kokoisena, hiilijuovien rajaamana ja punaiseksi palaneesta hiekasta syntyneenä laikkuna; "häränvuotakuviona". Noin 70 cm:n syvyydessä saavutettiin häiriössä pohja, josta löydettiin muutamia 20-40 cm pitkiä ja 3-5 cm:n vahvuisia hiiltyneitä puunjätteitä. Mitään muita löytöjä rakenteista ei tavattu. Hiiltyneiden puunkappaleiden koon ja aseman perusteella vaikutti, että kyseessä olisi palaneen/poltetun kannon hiiltyneitä juurihaaroja. Hiilistä otettiin näyte (TK 90-3), joka geologisen tutkimuskeskuksen radiohiililaboratoriossa ajoitettiin ajalle cal AD 1010-1260 (1170).

Ruutu p=1075, i=25 sijaitsi keskellä Knuutin niittyä. Koskemattomilta vaikuttava peltohiesu ulottui n. 40 cm:n syvyyteen. Tämän alla tuli esiin tulvaveden savesta, hiesusta ja noesta muovaamia pallomaisia kuvioita "pyörteitä". Nokkaineksen alkuperää lukuunottamatta kuvioita voitiin varmuudella pitää luonnonilmiönä.

Ruutu p=1055, i=05 oli läntisen kaivausalueen koeruudusta ja se kaivettiin Torniojoen rantaliuskaan n. 15 metrin päähän rannasta. Mitään löytöjä tai rakenteita ei ruudusta tullut, vaan heti peltoturpeen alla alkoi "tiikeritäplitys"; harmaassa savihiesussa punaruskean ruostehiesun täpliä.

Koealue II

Koulun laajentamissuunnitelma kosketti ennenkaikkea tätä koulun länsi- ja luoteispuolista aluetta. Koulun päätyyn, n. 15 m länteen päin ulottuvaksi suunniteltu liikuntahalli ei kuitenkaan uhannut enää mitään, koska paikalta oli mahdolliset jäännökset tuhottu jo aikaisemmin viemärikaivoilla ja öljysäiliöllä. Jääkiekkokaukaloa siirrettäisiin suunnitelman mukaan n. 10 m länteen. Edelleen suunnitelmaan kuului myös uusi tieyhteys rantatonteille koulun tontin pohjoisreunaa pitkin, kiekkokaukalon pohjoispuolitse. Tontin luoteiskulmassa tie kääntyisi etelään koulun tontin länsirajaa pitkin.

Ruutu p=1070, i=60 (z=65 mmp) avattiin Paamajokeen viettävän rantatörmään suunnitellulle uuden pistotien linjalle. Rehevoityneessä maassa turvekerros oli n. 10 cm paksu, tämän alla oli tummaa peltomaata n. 20-30 cm. Syvempänä tuli esiin savensekainen hiekka. Kaakkoisneljänneksessä näkyi n. 14 cm x 9 cm kokoinen likamaalaikku, joka katosi n. 60 cm:n syvyydessä, mihin kuopan syventäminen lopetettiin. Kyseinen häiriö tulkittiin paalun, todennäköisesti heinäseipään jättämäksi jäljeksi.

"Koulun niitylle", kaukalon länsipuolella, oli tyypillistä kiinteiden rakenteiden täysi puuttuminen, irtolöytöjen pieni määrä, erittäin paksut tulvahiesukerrokset Knuutin niityn (alue I) tapaan, sekä rikastumisesta johtuvat värikkäät ruostehiekkalaikut. Niityn pohjoisosassa peltomaa ja -hiesukerrokset olivat kuitenkin ohuempia.

Ruudussa p=1060, i=60 peltomaan vahvuus oli n. 20 cm. Tästä kerroksesta löytyi rautakuonan kappale KM 26071:1, joka muotonsa perusteella voi olla peräisin palkeen suutinosasta. Tummanruskean peltomaan alla oli vaaleampaa hiesua, joka n. 60 cm:n syvyydessä muuttui saven, hiesun ja ruosteisen hiekan sekaiseksi. Täällä oli myös voimakkaammin rikastuneita, punaisia ruosteklönttejä. Kyseessä oli kuitenkin ilmeinen

luonnonilmiö. Nämä "ruosteilmiöt" toistuivat erilaisina kuvioina kaivaustasoissa myös ruudussa p=1055, i=70, samoin ruuduissa p=1050, i=60-70. Viimeksi mainituissa ruuduissa vaaleampi peltohiesu puuttui lähes kokonaan, niin että hiekka alkoi heti 20-30 cm vahvan tummanruskean peltokerroksen alla.

Ruudussa p=1040, i=70 peltokerroksesta tuli historiallisen ajan materiaalia; hevosenkenkänauloja, keramiikkaa, palamantonta luuta. Noin 25 cm paksun peltokerroksen jälkeen oli vaaleampaa peltohiesua n. 40 cm. Tämän alla oli ohut kerros harmaata hiesua (savea?), jonka alla alkoi hiekka. Hiekassa oli vastassa jälleen ruostekerros johon kaivaminen päätettiin. Ruutu p= 1040, i=60 sijaitsi niityn korkeimmalla kohdalla. Noin 10-25 cm vahvan peltomaan alla esiintyi hiesumaassa noen ja peltomaan täyttämiä 5 cm:n läpimittaisia laikkuja; ilmeisiä seipäänreikiä. Noin 50 cm:n syvyydessä hiekka- maassa näitä oli vielä muutamia näkyvissä. Hiekka oli ruostemaan laikuttamaa, mutta koska kuopassa oli kaksi suurempaa itä- ja länsipuolelle jatkuvaa poikkeavan maan kuviota, aukaistiin ympärille ruudut p=1040, i=61 ja p=1040, i=59. Likamaalaikku, halkaisijaltaan n. 50m, osoittautui löydöttömäksi, ilmeiseksi maakiven kuopaksi. Löydöttömiä olivat myös punaisen maan kuviot; luontaisia ruostemaalaikkuja.

Ruudun p=1030, i=60 peltokerroksesta (20-30 cm) löytyi pieni piiesine (mustaa piitä) KM 2671:2, sekä teroitettu luunkappale, mahdollinen karkeatekoinen luuveitsi. Tumman peltomaan alla oli vaaleampaa peltohiesua n. 40 cm. Tämän alla oli saveen ja ruosteen laikuttama hiekkakerros. Tasossa näkyi muutamia ilmeisiä aurankärjen tekemiä juovia. Ruudun p=1030, i=70 peltomaakerroksesta tuli palamatonta luuta, savikuonaa, (kukka)ruukun sirpaleita ja hiilenpaloja. Vahvan (40 cm) peltomaakerroksen alla oli 15-20 cm vaaleanruskeaa peltohiesua, joka kuitenkin tummui n. 60 cm:n syvyydessä jälleen tummanruskeaksi vyöhykkeeksi (10 cm). Tämän alla seurasi vaaleampaa peltohiesua, mikä n. 80 cm:n syvyydessä muuttui

puolestaan savensekaiseksi hiekaksi ja ruostemaaksi. Poikkeava tummanruskea peltokerros 60-70 cm:n syvyydessä oli näkyvissä ruudun kaikissa profiileissa. - Oliko kyseessä rikastumiskerros vai peräti muinaispelto! Viimeksimainittuun vaihtoehtoon viittaisi se, että ruosteen laikuttamassa hiekassa n. 80-90 cm:n syvyydessä tavattiin säännöllisiä itälänsi suuntaisia n. 5 cm leveitä "peltohiesujuovia"; auranjälkiä?

Ruudussa p=1020, i=70 peltokerroksesta löydettiin palamatonta luuta ja savitiivistettä. Kuoppaa syvennettiin kokeeksi aina 90 cm:n syvyyteen, jolloin tavattiin tasainen kiveys, missä kivien koko vaihteli päänkokoisista nyrkkiä pienempiin. KUVA. Kyseessä oli aivan ilmeisesti luontainen rantakiveys - Litorina-vuono vaiheesta (67 mmp=2400 eKr.) ?

Ruudun p=1010, i=60 peltokerroksesta löytyi kvartsi-iskos, palanutta luuta (KM 26071: 6-7) ja savitiivistettä. Noin 30-40 cm:n syvyydessä vastassa oli keltaisen ruskea hiesu. Ruudun p=1010, i=70 erittäin vahvasta (50 cm) peltokerroksesta löytyi palanutta luuta (KM 26071:8), kvartsi sekä uudempaa materiaalia, kuten lasitettua punaista keramiikkaa, porsliinia ja muovia. Peltokerroksen alainen likamaalaikku paljastui pohjaan kaivettaessa auran tieltä syvempään upotuksi maakiveksi.

Kaivojen ja öljysäiliöiden vuoksi koulun länsipäätyyn kaivettiin kaksi ruutua vasta linjalle i=100, n. 25 m seinästä länteen. Ruudut p=1000-1010, i=80 olivat löydöttömiä. Ruudussa p=1000, i=80 peltohiesu alkoi muuttua savimoreeniksi n. 40 cm:n syvyydessä. Pohjoislaidalla ruutua leikkasi viemärikaivanto, samoin kuin myös ruutua p=1010, i=80 luoteisnurkasta. Ainoat löydöt oli pala palanutta luuta (KM 26071:5) sekä mahdollinen savitiivisteiden pala. Eteneminen pysäytettiin paksuun peltokerrokseen n. 50 cm:n syvyyteen.

Kaivausten viimeisellä viikolla koeauetta laajennettiin myös

koulun tontin eteläpuolelle Knuutin kasvimaahan omistajan suosiollisella luvalla. Kolme ruutua (p=974, i=59; p=969, i=59; p=969, i=55) perunamaan laidassa (z=66 m mpy) sijoitettiin koordinaatistoon, kaksi keskellä kasvimaata sen sijaan sijoitettiin kompassipohjoiseen. Näille myöhemmin lasketut koordinaatit olivat p=968, i=48,60 ja p=968, i=40. Kuopista otettiin kiinnitysmitat Kalervo Eeron talon luoteis- ja Lasse Knuutin talon kaakkoisnurkkaan.

Ruutu p=974, i=59 oli löydötön. Puhdas hiekka tuli vastaan n. 30 cm paksun peltokerroksen alla. Sensijaan ruudun p=969, i=59 peltokerroksesta saatiin talteen pii-iskos, kvartsi-iskos ja kaksi palaa piitä, joita lienee viimeksi käytetty tulispiinä sekä palanutta luuta KM 26071:50-53. Peltokerroksen alla 40 cm:n syvyydessä oli vastassa noen ja hiilen laikuttama vaalean ruskea hiesukerros. Hiilimaa keskittyi ruudun etelälaidalle, josta tulikin näkyviin palaneiden nyrkinkoisten kivien muodostamaa kiveystä. Edellämainitusta hiilen sekaisesta kerroksesta aina kiveyksen pintaan saatiin talteen löydöksiä: muutamia kvartsi-iskoksia, palaneen luun ja savitiivisteen paloja, sekä piiesine KM 21071:54. Tietenkin kyseessä oli jo viimeisen perjantain viimeiset tunnit, jolloin kiveystä ei ehditty kaivamaan kokonaan esille. Esille oli saatu arviolta 1/3 pyöreähköä tulen rapaamien kivien muodostamaa kiveystä, jonka kokonaishalkaisijaksi voitiin päätellä n. 60-80 cm. Oliko kyseessä varsinainen liesikiveys vai kuoppaliesi jäi epäselväksi. Lieden hiilistä saatiin näyte (TK 90-4= SU-2094), mikä ajoittui ajalle Cal AD 1420. Vastaista tarkempaa tutkimusta varten lieden jäänteistä otettiin kiinnitysmitat Kalervo Eeron talon NW-kulmaan ja Lasse Knuutin talon SE-kulmaan.

Ruudusta p=969, i=55 poimittiin peltokerroksesta rikottua piitä, kvartssia, vanhoja rautanaulan katkelmia sekä varsin vanhalta vaikuttava pienen pronssi/ kupariesineen katkelma. Noin 30 cm:n syvyydessä oli vastassa puhdas koskematon hiekka.

Edellämainituista länteen avattiin vielä kaksi ruutua kompassipohjoiseen. Ruutu p=968, i=48,6 osoittautui löydöttömäksi. Knuutin viinimarjapensaiden keskelle avatusta ruudusta p=968, i=40,8 saatiin peltokerroksesta talteen piilastu (joka luettelointivaiheessa havaittiin kadonneeksi). Maanomistajan luvalla purettiin myös viereisestä Knuutin ja Eeron tonttien rajalla sijaitsevaa peltokivirauniota, mistä aiemmin oli löydetty useita kiviesineitä. Turpeen peittämää rauniota ehdittiin purkaa vain pieni osa, mutta tuloksena oli jo kauniita raaka-ainepaloja: kvartsia ja kvartsiittia KM 26071: .

Koealue III

Ruutu p=1020, i=110 sijaitsi kentän ja koulun länsipään välisessä ruohoalueella. Nokisen ruokamullan (n.20 cm) alla oli vanhempaa peltohiesua n. 20-30 cm. Tässä kerroksessa tuli näkyviin suurehkoja kiviä ruudun koillis- ja luoteiskulmissa, mahdollista rakennuksen kivijalkaa. Hiesumaan alla oli puhdas perusmaa, savihiekkaa, missä näkyviin nousi kuitenkin suuria (halk. 0,5-0,8 m) kivilohkareita. Kivet tulkittiin luonnonkiviksi. Mitään löytöjä ei ruudusta tavattu.

Ruutu p=1025, i=120 sijaitsi pallokentän laidassa. Ruudun profiilissa näkyi n. 15 cm noensekaista täytemaata, jonka alla oli n. 20 cm ruskeata peltohiesua. Kerroksen punertavan yläosan eroitti nokijuova, ilmeisesti tulipalonjälki. Tämän alla alkoi koskematon savimoreeni. Pohjois- eteläsuunnassa ruudun leikkasi matala pelto-ojakaivanto. Peltokerroksen alaosasta löydettiin kvartsi-iskuri (KM 26071:3), muuten löydöt olivat tuoreita; pullolasia, nauloja, rautalankaa.

Ruudussa p=1020, i=120 tavattiin n. 60 cm:n syvyydessä kivirakennetta; suorakaiteenmuotoisia ja tasotettuja jopa 60 cm leveitä kivilohkareita itä- länsisuunnassa, ympärillä maan-

sekaisia kiviä. Löydötön rakenne voitiin yhdistää suurella todennäköisyydellä 1944 paikalta poltettuun koulurakennukseen ja kaivaminen pysäytettiin tähän.

Ruudut p=1025, i=130 ja i=140 jätettiin aukaisematta kentän vahvan täytemaakerroksen vuoksi. Ruudun p=1025, i=150 n. 40 cm vahvasta täytemaakerroksesta löydöt olivat pajanauloja, palamatonta luuta, padankappaleita, valkeata porsliinia jne. Mitään rakenteita ei pohjaan kaivetusta ruudusta havaittu.

Kaksoisruutu p=1020, i=149-150 sijoitettiin tuurankärjen (KM) löytöpaikalle kentän reunaan. Lähes 50 cm paksu "täytemaa" koostui pintaturpeen, täytesoran, hiekan, peltomaan sekä tiilimurskeen sekoittuneista kerroksista. Pohjalla oli hiekan laikuttama savimaa. Löydöissä ei ollut mitään kivi-kauteen viittaavaa, vaan pajanauloja, käsintehtyä tiiltä, lasia, muovia yms.

Ruudussa p=1010, i=150 pintaturpeen alla oli ohuet täytehiekan ja peltomaakerrokset. Jo noin 10 cm:n syvyydessä tuli näkyviin lähes tasainen kiveys. Kivien koko vaihteli nyrkin-kokoisista päänkokoisiin ja osa kivistä oli ilmeisesti palamisesta rapautuneita. Kiveys purettiin, ensin itäpuoliskon profiililinjaa i=150,5 m pitkin. Kivikerros osoittautui n. 60 cm:n syvyiseksi. Kiveyksen alla oli vanhaa peltomaata n. 2-5 cm, tämän alla edelleen n. 30 cm peltomaan likaamaa moreenia ennen koskematonta maata. Ainoat löydöt olivat "sint-raantuneet" tiilenpalat, palat porsliinia ja kvartssia, sekä pala palanutta luuta ensimmäisestä kerroksesta (KM 26071:9). Edellämäinitun ja paikalla käyneiden vanhojen isäntien asiantuntemuksen perusteella rakenne tulkittiin muurin perustaksi. Ruudun laajentamista koko rakenteen esillesaamiseksi ei näin katsottu aiheelliseksi.

Ruutu p=1025, i=160 sijaitti pallokentän itäpäässä vara-alueella. Kentän tasoitteeksi ajettu täyttömaakerros vaihtui n. 20 cm:n syvyydessä likaiseksi savimaaksi, mistä saatiin

talteen muutamia paloja palanutta luuta (KM 26071:4). Rakenteita ei pohjaan kaivetusta ruudusta havaittu.

Ruutu p=1010, i=160 sijaitsi pohjoiseen viettävällä nurmi-alueella koulun koillispuolella. Pintaturpeen alla oli n. 20 cm hiekkaista täytemaakerrosta. Kerroksen rikkoivat palaneet kivet, jotka osoittautuivat ilmeiseksi kivijalkarakenteeksi. Kivet olivat pääosaltaan miehennostettavia. Ruudun pohjois- osassa oli näkyvissä myös itä- länsi suuntaisen hirsiraken- teen lahonnutta jäännettä. Kivien alla oli kerros vanhaa peltomaata. Löydöt ruudusta olivat: käsinlyötyä tiiltä, la- sia, lasikuonaa, ja luuta. Kaikesta päätellen kyse oli jäl- leen historialliseen aikaan liittyvästä rakennuksen jään- teestä. Myös pallokentän vara-alueella sijaitsevassa ruudus- sa p=1030, i=170 kerrokset olivat aluella tyypilliset. Mi- tään löytöjä tai rakenteita ei ruudusta havaittu. Ruutu p=1025, i=170 jätettiin kaivamatta paksun täytemaakerroksen vuoksi.

Ruudussa p=1020, i=170 n. 30-40 cm paksun savensekaisen täy- temaan alla seurasi peltomaakerros, joka vähitellen vaaleni savensekaiseksi hiekaksi. "Löydöt" ruudusta olivat luuta, lasikuonaa, nauloja (mm. leveäkantainen venenaula?). Väinö Haaraojan (s. 1911) mukaan paikalla oli sijainnut Vestolan kartanon aitta.

Ruudussa p=1010, i=170 turpeen ja humuksen alla oli savihie- sunsekaista täytemaata n. 20 cm, minkä alapuolella oli kel- taisen ruskean hiekan kerros. Tämän alla jatkui jälleen sa- vensekainen likamaa, joka muuttui noin 40 cm:n syvyydessä vanhaksi peltomaakerrokseksi, minkä alla viimein n. 80 cm:n syvyydessä oli vastassa steriili hiekkamaa. Hiekkakerrosta lukuunottamatta likaantuneista kerroksista tuli runsaasti "rojua": tiilimurskaa, porsliinia, luuta, lasikuonaa ja van- hoja nauloja. Turtolalaisten Toivo Buskan (n. 1920) ja Eero Askan (n. 1920) mukaan kohdalta oli kulkenut vanha kylätie, mihin edellämäinittu tiiviiksi painuneen hiekan kerros myös

viittasi.

Ruudussa p=1000, i=170 oli pintaturpeen alla palaneita kiviä ja hiekkaa. Hiekka osoittautui kuitenkin n. 10-20 cm vahvaksi täytehiekkan kerrokseksi. Tämän alla voimakkaasti sekoittunut maa jatkui n. 30 cm:n vahvuudelta. Kyseisen kerroksen alla oli ohut n. 2 cm paksu, noen ja punaisen hiekan kerros ennen koskematonta perusmaata. Kerros tulkittiin alkuperäiseksi maan pinnan tasoksi. Pientä palanutta luunsirpalletta lukuunottamatta varsinaisia löytöjä tai rakenteita ei ruudusta tavattu. KARTTA 9.

Ruudussa p=996, i=1000 kaivaminen pysäytettiin turpeen alta paljastuneeseen tiilimurskakerrokseen.

Koealueeseen III luettiin myös koulun kaakkoispuolella sijaitsevat ruudut p=980, i=135 ja p=980, i=140. Ruudun p=980, i=135 peltokerroksen alla tuli vastaan käsinlyötyä, rikkoutunutta tiiltä sekä päänkokoisia kiviä. Ilmeistä tiilihautaa jatkui n. 50 cm, aina perusmaahan asti. Löydöt ruudusta olivat pajanauloja, porsliinia, pronssinappi ym. historialliseen aikaan liittyvää, mutta talteensatiin myös kvartsi-iskoksia 2 kpl (KM 26071:16) ja palaneen luun pala (KM 26071:17). Mahdolliset esihistorialliseen aikaan liittyvät rakenteet olivat paikalta tuhoutuneet.

Ruudun p=980, i=140 vahvasta pelto- ja täytemaakerroksesta tavattiin runsaasti pajanauloja, punasavista keramiikkaa, lasia, porsliinia, peltiä, mutta yllättävän runsaasti otettiin talteen vanhempaankin aikaan viittaavia löydöksiä: piiskos, piilastu, kvartsikaavin, kvartsi-iskoksia, pronssi/kuparinaulan katkelma ja tunnistamattomia pieniä pronssi/kupariesineen katkelmia (3 kpl), sekä palanutta luuta pala (KM 26071:18-24). Lisäksi pohjamaan yläosasta korjattiin talteen kaksi palaa tummaa rikottua savukvartsia (KM 26071:25).

Koealue IV

Koealue IV käsitti 17 koeruutua talvisotamuistomerkin vieressä, koulun tontin kaakkoisnurkassa, sen korkeimmalla kohdalla ($z=70$ mmp).

Ensimmäisenä avattiin ruutu p=980, i=170. Varsin ohuen peltoturpeen ja hiekkakerroksen alla oli edelleen ohut kerros vaaleampaa vanhaa peltomaata. Heti tämän alla oli voimakkaasti punaiseksi palanutta maata ja palaneita kiviä, kooltaan nyrkinkokoisista päätä isompiin. Palaneen maan alueelta löydettiin mm. kvartsi-iskos vihreäliuskeesta, kvartsi-iskoksia sekä palanutta luuta (KM 26071:33-35), mikä kaikki viittasi siihen, että kysymyksessä voi olla myös kiinteä muinaisjäänne. Kun mitään selvää kiinteää rakennetta rajoista puhumattakaan ei oltu saatu esille, avattiin ruudun eteläpuolelle koeruutu p=979, i=170. Tällä kohdalla täytemaakerros oli vahvempi (n. 20 cm). Kyseisestä kerroksesta saatiin talteen kvartsi-iskoksia, palanutta luuta sekä jäljistä päätellen tuluspiinä käytetty piiesine, joka oli kuitenkin alunperin muotoiltu kaapimen tapaan (KM 26071:37-41). Joitakin uudempiakin löydöksiä tuli, kuten 1920-luvulta peräisin olevia rahoja ja retusoitu lasinpala. Todennäköisesti muistomerkin perustaa tehtäessä paikalle levitetyn täytehiekkakerroksen alla oli n. 5 cm vahva vanhaksi peltomaakerrokseksi tulkittu kerros ja tämän alla, kuten edellä, palaneelta vaikuttavaa punaista maata ja palaneita kiviä. Pohjaan kyseisiä häiriöalueita ei tässäkään ruudussa vielä kaivettu.

Mahdollisen kiinteän muinaisjäänöksen rajojen määrittämiseksi avattiin kohteeseen ruutulinjat linjoille $i=170$ ($p=798-985$), ja $p=980$ ($i=166-171$). Näiden lisäksi ristikkoa laajennettiin viidellä lisäruudulla ($p=981, 983, 984$ ja $i=169$; $p=979, 981$ ja $i=171$). Seuraavassa esittelen tärkeimpiä huomioita avatusta koealueesta.

Ruutujen profiilissa oli pääsääntöisesti erotettavissa seu-

raavat kerrokset: 1. peltoturve ja uusi peltomaa (5-10 cm)
 2. täytehiekkakerros (10-30 cm) 3. vanha vaalea peltomaa (5-30 cm) 4. pohjamaa, joka oli kivensekaista hiesua (moreenia?). Kerrokset olivat hyvin ohuet "ristikon" loivasti pohjoiseen laskevassa "pohjoissakarassa". Punaiseksi palaneen hiekan laikuttama maa keskittyi ruutuihin p=980, i=169-170 ja p=979, i=170, musta nokimaa sensijaan ruutuihin p=982-984, i=170 ja p=980, i=171. Ruudusta p=984, i=170 tavattiin luoteisneljänneksessä maatunutta itä-länsisuuntaista puuta hiilimaassa. Tästä otettiin radiohiilinäytteet TK-90:1-2 (SU 2091-2). Koska nokialue jatkui länteen avattiin myös ruudut p=981, 984 ja i=169. Selkeää länsirajaa ei nokialueelle kuitenkaan vielä tällöinkään löytynyt. Peltomaajuovat nokimaan pinnassa ruudussa p=984 lienevät auranjälkiä.

Palanutta kiveä oli lähes koko avatulla alueella. Avattujen ruutujen perusteella palomaasta koostuvaa "häiriöaluetta" rajoittivat myöhemmät maansiirroista syntyneet "häiriöt". Pohjoisakarassa nokimaa-alue näytti päättyvän ruutuun p=985 KUVA, jota lienee sivunnut koululle aikaisemmin johtanut pistotien ura. Eteläsakarassa häiriötä leikkasi ruudussa p=978 sementtitiilleillä täytetty kaivanto. Myös länsisakarassa oli vastassa kaivannon jäljet, joka näkyi ruudussa p=980, i=169 palanutta hiesua leikkaavana keltaisen ruskeana sorana.

Alueelta IV löytynyt esineistö koostui pääosaltaan kivikautisen luontoisesta materiaalista. Noin 70% (35 kpl) kaivauksilta löydetyistä iskoksista oli peräisin tältä alueelta. Muita löydöksiä olivat mm. kvartsikaavin, kvartsiydin, kivilaji-iskoksia (3 kpl), piiesine, tuluspii (2 kpl) ja palaneen luun sirpaleet (14 kpl). Löydöksiä tehtiin lähes kaikista ruuduista, mutta pääosa kuitenkin linjan p=982 eteläpuolelta. Pääosa löydöksistä oli sekoittuneista kerroksista: täytemaasta ja vanhasta peltomaasta. Huomattava kuitenkin on, että iskoksia ja mahdollisia esineitä löydettiin myös

palomaakerroksen pinnasta; ruuduista p=984-985, i=169 ja p=981, i=170-171. Uudempaa materiaalia, kuten pajanauloja, lasia ja rahoja löydettiin yllättävän vähän. Sotien välisenä aikana paikalla tiedettiin sijainneen lottien kioski.

Koeruuduston laajentaminen ns. muistomerkin alueelle ei koe-kaivausten puitteissa ollut enää mahdollista. Mahdolliset lisätutkimukset huomioon ottaen pohjaan kaivettiin ainoastaan ruudut p=978-980, i=170 ja ruutu p=980, i=169. Palomaa-kerros paljastui vain muutamia senttimetrejä vahvaksi ja löydöttömäksi - ruudusta p=980, i=170 löytynyttä kvartssia lukuunottamatta. Myös nokisilta ja palaneilta vaikuttaneiden kivien alapuoli osoittautui palamattomaksi. Aivan ilmeisesti kiviä ei oltu aiemmin liikuteltu. Kun myöskään mitään selvää liesirakennelmaa eikä talonperustustakaan paikalta ei voitu hahmottaa, todennäköisimmäksi tulkinnaksi jää, että kivialue oli vanhaa merenrantamoreenia, jonka päällä oli palanut kevyesti perustettu rakennus tai alueelta pois raivattu metsä. Radiohiilianalyysi tuotti hiiltyneille puunkappaleille ajoitukset AD 1640 (Su-2092) ja AD 1510 (Su-2092). Ajoitukset viittaavat näin suuremmalla todennäköisyydellä uuden ajan alkuun, mutta mahdollisesti myös keskiajan loppuun. Tämän jälkeen paikalle olisi syntynyt vanhempi peltoviljelyä osoittava kerros.

Ennen alueen IV täyttämistä lyötiin "ristikon" kulmiin puutapit maan sisään ja ruudut, joita ei oltu kaivettu pohjaan, peitettiin muovilla siltä varalta, että alueelle palattaisiin lähivuosina.

Koekuoppia ja pintapoimintaa

Edellämainittujen koeruutujen lisäksi tehtiin tietyillä alueilla pieniä koekuoppia mahdollisen kaivaustarpeen toteamiseksi. Koulun lounaisnurkalla, nykyisten lisärakennusten eteläpuolella, todettiin hyvin paksu täytemaa-kerros turpeen alla. Sama todettiin pallokentän pohjoisreunalta. Kurkkiojo-

keen viettävän rinteen yläosaan, Säästöpankin ja kaukalon väliin, mahdollisen pistotien uralle tehdyt koepistot osoittivat puolestaan erittäin vahvan peltokerroksen, mikä sisälsi hiiltä sekä uudehkoa porsliinia ja lasia.

Kuten johdannossa mainittiin voitiin koulun eteläpuolisilta pelloilta havaita myös esihistorialliseen asutukseen viittaavia löydöksiä, kuten palanutta luuta, savitiivistettä, kvartsi-iskoksia, piitä ja palaneita kiviä. Sama voidaan todeta myös koulun tontin itäpuolelta, eli Kurkkionharjun laella sijaitsevista Mäen tilan pelloista. Tietysti myös historiallisen ajan tyyppillisiä asutuslöydöksiä esiintyi; porsliinia, lasia, käsinlyötyä tiiltä, tuluspiitä ja liitupiipun palasia.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Yhteenvetona voidaan todeta, että suoritetuissa kivikautisen asuinpaikan koekaivauksissa Turtolan koulun tontilla havaittiin runsaasti merkkejä kivikautisesta, tai mahdollisesta myöhemmästä esihistoriallisesta, mutta kivikautisen luontoisesta asutuksesta. Säilyneitä kivikautisia kiintitä jäännöksiä emme kuitenkaan voineet enää todeta. Tämä on ymmärrettävää, kun otetaan huomioon, että alue on todennäköisesti intensiivisimmin asuttu paikka historiallisen ajan Turtolassa. Kuitenkin tontin korkeimmalla kohdalla muistomerkin alueella saavutettiin suhteellisen koskemattomana säilynyttä kivikautisen asuinpaikan ilmeistä reuna-aluetta.

Vuoden 1543 maakirjan mukaan Turtolassa oli jo yhdeksän tilaa⁵. Kun Kurkkioharjun eteläpuolella sijainneen Westolan rekisterinumero on 5, alue lienee ollut jo asuttu 1500-luvulle tultaessa - ehkä pitkäänkin, onhan Turtolan ja Pellon talonpoikaisasutuksen synty kirjallistenkin lähteiden perusteella viety jopa 1300-luvun puolelle⁶. Turtolasta etelään sijaitsevan Ylitornion talonpoikaisasutuksen on tulkittu ar-

keologisen aineiston perusteella syntyneen viimeistään 1000 - 1200 - luvuilla⁷.

Westolan tilan siirryttyä 1800-luvun alussa Svanteinin ruukin patruunan Nils Ekströmin omistukseen Westolasta muodostui kylän ehdoton keskus. Pääosaltaan koulun pihalta löydetyt historiallisen ajan kiinteät rakennusjäänteet sopivat sijaintinsakin puolesta kartalle merkittyjen Westolan rakennusten jäljiksi. KARTAT. Myös runsas talonpoikaiskulttuuriin liittyvä löydösmateriaali sopii 1800-luvun paremman väen asumisen jäljiksi. Myöhemmin kansakouluna toiminut päärakennus tuhoutui vasta 1900-luvun alkupuolella tulipalossa. Paikalle rakennetun uudemman koulurakennuksen polttivat puolestaan saksalaiset 1944. Ruudusta p=1020 i=120 dokumentoitu tukeva kiviperustus liittyy juuri tähän edelliseen koulurakennukseen.

Tutkimuksellisesti mielenkiintoisimmaksi kysymykseksi jää, miten on tulkittava alueelta saadut radiohiiliajoitukset. Rannasta, koulun tontin alapuolelta, löytynyt hiiltynyt juurakko cal AD 1170 (Su - 2093), oli sitten kyse leiritulen tai metsän palamisen jäljestä, liittyyneen ihmisen toimintaan paikalla. Ylempää Knuutin perunamaasta (p=969, i=59) tavattu kiveys cal AD 1420 (Su - 2094) voitiin vain osittain kaivettunakin tunnistaa liedeksi. Se, liittyikö kiveykseen esim. rakennuksen jäännettä, jäi kuitenkin vielä selvittämättä. Seikka, että kiveyksen pinnasta tavattiin kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta voisi olla viittaamassa myös lappalaiskulttuuriin. Näin olisi mahdollisesti tulkittavissa myös muistomerkin alueen kivikulttuuriin viittaavat löydökset. Palomaa, sekä liesikiveyksen ja rakenteiden puuttuminen voivat olla viittaamassa esim. kesällä käytössä olleisiin kevytrakenteisiin tuohikotiin. Historialliset lähteet tietävät

-
5. Jouko Vahtola, Asutuksen muotoutuminen Tornionlaaksossa 1500-luvulta 1800-luvun alkuun, s. 99-101.
  6. Kyösti Julku, Keskiaikainen tuomio Pellon rajoista.
  7. Pentti Koivunen, Suomen Tornionlaakson esihistoriaa, s. 146-149

kertoa Tornionjokivarresta, että samoilla kalastuspaikoilla saattoi kalastaa rinnan niin alueen lappalaisia kuin suomalaisiakin, vielä 1500 - 1600 - luvuilla⁸. Todennäköisesti paikka onkin ollut ennen suomalaisen talonpoikaisasutuksen tuloa alueen rautakautisen metsälappalaisväestön kesäisiä kalastukikohtia. Huomioitava on edelleen, että mahdolliset asuinpaikkavallit yms. ovat tuhoutueet paikkaa raivattaessa ja aurattaessa pelloksi.

Muita selityksiä muistomerkin alueen ilmiöille olisi, että paikalla olisi palanut esim. aittarakennus, tai että kyseiseltä kohdalta raivattiin polttamalla metsä viimeksi vasta 1500 - 1600 - luvuilla. Myös kaivauksissa tallennetut, mutta tunnistamattomaksi jääneet pronssi/kupariesineiden katkelmat KM 26071:22,23,47 ovat indiisionomaisesti viittaamassa alueen metallikautiseen tai keskiaikaiseen asutusvaiheeseen.

Edellämainitun perusteellä voitaneen ehdottaa, että Turtolan koulun tontti vapautettaisiin suojelusta lukuunottamatta muistomerkin aluetta (koealue IV). Mahdollisen lisätutkimuksen yhteydessä voisi tulla kysymykseen laajentaa koeruidustoa myös koulun tontin eteläpuolisille peltosaroille, minne maanomistajat jopa pyysivät kaivaustutkimuksia. Kaikki oleelliset maansiirtotyöt ja maa-alueitten käytön muutokset edellyttävät arkeologista tarkastusta Kurkkioharjun alueella vielä tuhoutumattomien esihistoriallisten kiinteiden jäänteiden löytämiseksi.

-----
8. Jouko Vahtola, Kansojen moninaisuus, s. 186-190

ARKISTOAINEISTO

Aikaisemmat tutkimukset alueella:

Aarni Erä-Esko, inventointi 1964
 Markku Korteniemi, inventointi 1984
 (kertomukset museoviraston arkeologisen osaston top. arkis-
 tossa)

Kirjallisuusviitteitä:

Hannes Leinonen (1958), Turtola-Pello pitäjäkirja, s. 112,
 121.
 Matti Huurre (1983), Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihisto-
 ria, s. 120.
 Markku Korteniemi (1987), Pellon muinaisjäänteistä, s. 60,
 68.
 Matti Enbuska (1987), Kivikautisia esineitä Pellon inven-
 tointilöydöistä 1984, s. 60, 68.
 Markku Korteniemi (1990), Kivikautisen asuinpaikan koekai-
 vaus Turtolan koulun tontilla kesällä 1990 (Museoaviisi,
 1-2/90, s. 11-15).
 Pentti Koivunen (1991), Suomen Torniolaakson esihistoriaa
 s. 113-115.

Aikaisemmat löydöt alueella:

Mäen löytöalue
 KM 11032 alkeellinen kirves
 KM 16409 alkeellinen kirves
 PM (Pellon kotiseutumuseo) 332 tuura

Eerolan löytöalue
 KM 16408 tuura
 KM 26071: suurkirves
 KM 26071: pikkukirves
 KM 26071: käyräselkäinen kourutaltta
 KM 26071: pohjalainen tuura (Mika Knuutin hallussa)
 TM (Turtolan museo) 224 pohjalainen oikokirves

Vuoden 1990 koekaivauslöydöt

KM 26071: 1-81 (ks. kertomus ja löytöluettelo)

Hiiliajoitukset:

TK 90-1 (Su-2091) cal AD 1640
 TK 90-2 (Su-2092) cal AD 1510
 TK 90-3 (Su-2093) cal AD 1170
 TK 90-4 (Su-2094) cal AD 1420
 TK 90-4 (Su-2094) cal AD 1420

AJOITUSSELOSTE nro 24/91

Geologian tutkimuskeskus
Radiohiililaboratorio
02150 ESPOO

Näytteet: Su-2091
Su-2092
Su-2093
Su-2094

Tilaaaja: Pellon kunta / ins. Ari Kristo (tilaus 7.3.1991).

Tutkija: Markku Korteniemi, Oulun yliopisto, arkeologian laboratorio.

Näytteiden ottaja, ottopvm: Markku Korteniemi, heinäk. 1990.

Näytteiden ottopaikka: Turtolan koulun kivikautisen asuinpaikan koekaivaus, Pello, Lapin lääni, 66°38'N, 23°52'E, kl. 2613 12.

Näyte TK90-1,2 : x = 7394,60 y = 2494,90 z = 70,08 m mpy, syv. n. 40 cm.

Näyte TK90-3: x = 7394,70 y = 2494,80 z = 64 m mpy, syv. n. 70 cm.

Näyte TK90-4: x = 7394,60 y = 2494,80 z = 67,3 m mpy, syv. n. 60 cm.

Radiohiililab:n nro, näytteen kuvaus:

Hittaustulokset:

Su-2091. TK90-1.

Maatunutta puurakennetta III-tason nokimaa-alueelta peltomaannoksen ja kivennäismaan rajalta.

Ikä 270 ± 40 vuotta BP
 $\delta^{13}\text{C} = -27,2 \text{ ‰ PDB}$

Su-2092. TK90-2.

Hiiltynyttä puuta III-tason nokimaa-alueelta peltomaannoksen ja kivennäismaan rajalta.

Ikä 345 ± 40 vuotta BP
 $\delta^{13}\text{C} = -25,3 \text{ ‰ PDB}$

Su-2093. TK90-3.

Hiiltynyttä puuta (nuotion jäännös?) tulvahiesukerrostumien sisältä.

Ikä 875 ± 65 vuotta BP
 $\delta^{13}\text{C} = -26,8 \text{ ‰ PDB}$

Su-2094. TK90-4.

Hiiltä ilmeisestä liesikiveyksestä peltokerroksen alaosasta.

Ikä 510 ± 30 vuotta BP
 $\delta^{13}\text{C} = -27,2 \text{ ‰ PDB}$

$\delta^{13}\text{C}$ -määritykset: Juha Karhu, GTK:n kallioperäos.

Laboratorion kommentti: Näytteistä nypittiin ensin näkyvät juuret pois (näytteessä TK90-4 ei juuria havaittu), sitten ne esikäsiteltiin kemiallisesti: happo-emäs-happokäsittely. Ikien kalibrointiin käytettiin 40 vuoden kalibraatiokäyrää, koska ajoitetut vuosilustot saattavat olla jopa 50 vuosilustosta (eikö niin?).

2 σ :n (95%:n) varmuudella näyte TK90-1 on ajalta cal AD 1500-1670 (todennäköisin ikä n. cal AD 1640), näyte TK90-2 ajalta cal AD 1450-1640 (1510), näyte TK90-3 ajalta cal AD 1010-1260 (1170), näyte TK90-4 ajalta cal AD 1390-1440 (1420). Ko. kalibrointitulokset ovat liitteenä.

Päiväys ja allekirj: Espoo 29.8.1991

Tuovi Kankainen

UNIVERSITY OF WASHINGTON
 QUATERNARY ISOTOPE LAB
 RADIOCARBON CALIBRATION PROGRAM 1987
 REV. 2.0

Calibration file(s): ATM20.14C
 Listing file: C14FIL.TXT
 Plot file: C14FIL.PLT

Su-2091

Radiocarbon Age BP 270.0 ± 40.0+
 Calibrated age(s) cal AD 1638
 cal BP 312

Reference(s)
 (Stuiver and Pearson)

40 year moving average

cal AD/BC (cal BP) age ranges obtained from intercepts (Method A):

one Sigma** cal AD 1620-1653(330- 297)
 two Sigma** cal AD 1502-1668(448- 282)

Summary of above ---

minimum of cal age ranges (cal ages) maximum of cal age ranges:

one sigma	cal AD 1620 (1638)	1653
	cal BP 330 (312)	297
two sigma	cal AD 1502 (1638)	1668
	cal BP 448 (312)	282

cal AD/BC age ranges (cal ages as above) from probability distribution
 (Method B):

% area enclosed	cal AD (cal BP) age ranges	relative area under probability distributio
68.3 (one sigma)	cal AD 1523-1571(427- 379)	.35
	1611-1660(339- 290)	.65
95.4 (two sigma)	cal AD 1494-1673(456- 277)	.97
	1755-1777(195- 173)	.03

RADIOCARBON CALIBRATION PROGRAM
Calibration file(s): ATM20.14C

Su-2092

Radiocarbon Age BP	345.0 ± 40.0 ⁺	Reference(s)
Calibrated age(s)	cal AD 1506	(Stuiver and Pearson)
	cal BP 444	

40 year moving average

cal AD/BC (cal BP) age ranges obtained from intercepts (Method A):
 one Sigma** cal AD 1475-1623(475- 327)
 two Sigma** cal AD 1451-1641(499- 309)

Summary of above ---

minimum of cal age ranges (cal ages)	maximum of cal age ranges:
one sigma cal AD 1475 (1506)	1623
	cal BP 475 (444)
	327
two sigma cal AD 1451 (1506)	1641
	cal BP 499 (444)
	309

cal AD/BC age ranges (cal ages as above) from probability distribution
(Method B):

% area enclosed	cal AD (cal BP) age ranges	relative area under probability distribution
68.3 (one sigma)	cal AD 1492-1529(458- 421)	.35
	1543-1613(407- 337)	.65
95.4 (two sigma)	cal AD 1463-1631(487- 319)	1.00

Su-2093

Radiocarbon Age BP	875.0 ± 65.0 ⁺	Reference(s)
Calibrated age(s)	cal AD 1171	(Stuiver and Pearson)
	cal BP 779	

40 year moving average

cal AD/BC (cal BP) age ranges obtained from intercepts (Method A):
 one Sigma** cal AD 1044-1235(906- 715)
 two Sigma** cal AD 1010-1260(940- 690)

Summary of above ---

minimum of cal age ranges (cal ages)	maximum of cal age ranges:
one sigma cal AD 1044 (1171)	1235
	cal BP 906 (779)
	715
two sigma cal AD 1010 (1171)	1260
	cal BP 940 (779)
	690

cal AD/BC age ranges (cal ages as above) from probability distribution
(Method B):

% area enclosed	cal AD (cal BP) age ranges	relative area under probability distribution
68.3 (one sigma)	cal AD 1065-1079(885- 871)	.09
	1093-1223(857- 727)	.91
95.4 (two sigma)	cal AD 1025-1252(925- 698)	1.00

RADIOCARBON CALIBRATION PROGRAM

Calibration file(s): ATM20.14C

Su-2094

Radiocarbon Age BP 510.0 ± 30.0†
 Calibrated age(s) cal AD 1416
                   cal BP 534

Reference(s)
 (Stuiver and Pearson)

40 year moving average

cal AD/BC (cal BP) age ranges obtained from intercepts (Method A):

one Sigma** cal AD 1403-1427(547- 523)
 two Sigma** cal AD 1388-1442(562- 508)

Summary of above ---

minimum of cal age ranges (cal ages) maximum of cal age ranges:

one sigma cal AD 1403 (1416) 1427
           cal BP 547 (534) 523
 two sigma cal AD 1388 (1416) 1442
           cal BP 562 (534) 508

cal AD/BC age ranges (cal ages as above) from probability distribution (Method B):

% area enclosed	cal AD (cal BP) age ranges	relative area under probability distribution
68.3 (one sigma)	cal AD 1402-1428(548- 522)	1.00
95.4 (two sigma)	cal AD 1386-1444(564- 506)	1.00

References for datasets [and intervals] used:

Stuiver, M and Pearson, GW, 1986, Radiocarbon, 28, 805-838.

Comments:

†This standard deviation (error) may include a lab error multiplier.
 IF SO SPECIFY!

** 1 sigma = square root of (sample std. dev.²+ curve std. dev.²)
 2 sigma = 2 x square root of (sample std. dev.²+ curve std. dev.²)

0* represents a "negative" age BP

1955* denotes influence of bomb C-14

KIRJALLISUUSVIITTEET

Kalibraatiokäyrä:

Stuiver, M. and Pearson, G.W., 1986. High-Precision Calibration of the Radiocarbon Time Scale, AD 1950-500 BC, in Internatl ¹⁴C conf, 12th, Proc: Radiocarbon 28, No. 2B, p. 805-838.

Kalibrointiohjelma:

Stuiver, M. and Reimer, P.J., 1986. A Computer Program for Radiocarbon Age Calibration, in Internatl ¹⁴C conf, 12th, Proc: Radiocarbon 28, No. 2B, p. 1022-1030.

LÖYTÖLUETTELO

Luettelo löydöistä, jotka talteenotettiin Pellon Turtolan koulun tontilta ja lähialueelta 25.6.-14.7.1990 suoritetun kaivaustutkimuksen yhteydessä. Kaivausjohtajana toimi FK Markku Korteniemi. Ks. kaivauskertomus topografisessa arkistossa. Diar. 28.12.1990. J.I. KM 26071.

Kerrosselitys B

Kerros 1 = peltokerros
 Kerros 2 = täytemaa
 Kerros 3A = vanha peltomaa
 Kerros 3B = palomaa
 Taso 3 = palomaan pinta

1055/60 Kerros 1 ja 2

1. Rautakuonan pala. Osa palkeen suuttimesta? Mitat 3,7 x 2,3 cm. Paino 22,5 g.

1030/60 Kerros 1

2. Piiesine. Mustaa piitä. Mitat 1,6 x 1,3 cm. Paino 1,3 g.

1025/120 Kerros 3AB

3. Kvartsi-iskuri? Mitat 6,5 x 7,0 cm. Paino 140,6 g.

1025/160 Kerros 2

4. Palanutta luuta 2 palaa. Paino 4,0 g.

1010/50 Kerros 1

5. Palanutta luuta 1 pala. Paino 0,1 g.

1010/60 Kerros 1

6. Kvartsi-iskos. Paino 0,8 g.
 7. Palanutta luuta 2 palaa. Paino 0,5 g.

1010/70 Kerros 1

8. Palanutta luuta 3 palaa. Paino 0,7 g.

1010/150 Kerros 1

9. Palanutta luuta 1 pala. Paino 1,1 g.

984/169 Taso 3

10. Kvartsikaavin. Savukvartsia. Mitat 1,8 x 1,5 cm. Paino 2,2 g.

983/169 Taso 3

11. Kvartsiydin. Ruusukvartsia. Mitat 5,0 x 3,6 cm. Paino 83,1 g.

981/169 Kerros 3A

12. Kivilaji-iskos. Fylliittiä. Mitat 6,2 x 2,0 cm. Paino 10,5 g.
 13. Kvartsi-iskoksia 3 kpl. Paino 1,0 g.

981/170 Taso 3

14. Kvartsi-iskoksia 4 kpl. Paino 7,6 g.

981/171 Taso 3

15. Kvartsi-iskoksia 4 kpl. Paino 2,6 g.

980/135 Tiilihauta

16. Kvartsi-iskoksia 2 kpl. Paino 7,7g.

17. Palanutta luuta 1 pala. Paino 1,4 g.

980/140 Kerros 1 ja 2

18. Pii-iskos. Tummanharmaata piitä. Mitat 1,1 x 1,4 cm. Paino 0,4 g.

19. Piilastu. Vaaleanharmaata piitä. Palanut. Mitat 1,2 x 2,0 cm. Paino 0,9 g.

20. Kvartsikaavin. Mitat 3,2 x 5,0 cm. Paino 34,4 g.

21. Kvartsi-iskoksia 3 kpl. Paino 2,7 g.

22. Pronssi/kuparinaulan katkelma. Pituus 1,2 cm. Kanta 1,0 x 0,8 cm. Varras 0,4 x 0,4 cm. Paino 1,7 g.

23. Pronssi/kupariesineen katkelmia 3 kpl. Eivät tunnistettavissa. Paino 6,5 g.

24. Palanutta luuta 1 pala. Paino 0,1 g.

Pohjamaakerros (n. 50 cm syv.)

25. Kvartsia 2 kpl. Tummaa savukvartsia. Paino 31,9 g.

980/166 Kerros 1 ja 2

26. Kvartsi-iskoksia 4 kpl. Paino 2,4 g.

980/167 Kerros 3

27. Kvartsi-iskos. Mitat 1,9 x 1,2 cm. Paino 2,5 g.

980/168 Kerros 1 ja 2

28. Kvartsi-iskoksia 2 kpl. Paino 6,3 g.

29. Maatunutta luuta 1 pala. Paino 0,7 g.

980/169 Kerros 2

30. Kivilaji-iskos. Vihreäliusketta. Mitat 3,1 x 1,2 cm. Paino 1,0 g.

31. Kvartsiydin. Tummaa savukvartsia. Mitat 6,0 x 6,7 cm. Paino 118,7 g.

32. Kvartsi-iskos. Mitat 2,6 x 1,0 cm. Paino 1,5 g.

980/170 Kerros 3

33. Kivilaji-iskos. Vihreäliusketta. Mitat 1,7 x 0,8 cm. Paino 0,2 g.

34. Kvartsi-iskoksia 3 kpl. Paino 5,7 g.

35. Palanutta luuta 11 palaa. Paino 0,9 g.

980/171 Kerros 2

36. Piiesine. Vaaleanharmaata piitä. Mitat 2,3 x 1,3 cm. Paino 2,1 g.

979/170 Kerros 2

37. Kvartsi-iskoksia 2 kpl. Paino 5,6 g.

38. Palanutta luuta 1 pala. Paino 0,3 g.

979/170 Kerros 2

39. Tuluspii. Vaaleanharmaata piitä. Mitat 1,7 x 3,1 cm. Paino 7,3 g.

40. Kvartsi-iskoksia 8 kpl. Paino 6,7 g.

41. Palanutta luuta 1 pala. Paino 0,2 g.

979/171 Kerros 2

42. Tuluspii. Mustaa piitä. Mitat 1,6 x 2,1 cm. Paino 6,0 g.

43. Kvartsikaavin. Mitat 1,5 x 1,3 cm. Paino 2,3 g.

Kerros 3A

44. Kvartsi-iskoksia 4 kpl. Kolme savukvartsia ja yksi kristallikvartsi. Paino 26,3 g.

969/55 Kerros 1

45. Tuluspiitä?/rikottua piitä 2 kpl. Vaaleanharmaata piitä. Paino 2,6 g.

46. Kvartsi-iskos. Paino 2,5 g.

47. Pronssi/kupariesine?. Mitat 3,3 x 0,7 cm. Paksuus 0,2 cm. Paino 1,4 g.

48. Rautanaulan katkelmia (vanha) 2 kpl. Pituus 5,3 cm. Kanta 2,3 x 1,4 cm.

49. Tiilenpala. Käsinlyötyä. Paino 1,7 g.

969/59 Kerros 1

50. Tuluspiitä 2 palaa. Vaaleanharmaata piitä. Suurempi palanut. Paino 6,0 g.

51. Piilastu. Mitat 1,2 x 1,3 cm. Paino 0,5 g.

52. Kvartsi-iskos. Mitat 2,0 x 1,3 g. Paino 1,3 g.

53. Palanutta luuta 3 palaa. Paino 5,1 g.

969/59 Taso 3

54. Tuluspii. Vaaleanharmaata piitä. Palanut. Mitat 2,6 x 2,2 cm. Paino 6,6 g.

55. Kvartsi-iskoksia 2 kpl. Paino 1,3 g.

56. Savitiivistettä 2 palaa. Paino 5,1 g.

57. Palanutta luuta 5 palaa. Paino 0,8 g.

967/40 Kerros 1

58. Kvartsiesine. Mitat 2,2 x 1,9 cm. Paino 8,4 g.

Irtolöytöja Turtolan koulun lähialueelta

1020/150

59. Pohjalaisen tuuran kappale. Noin neljännnes teräosasta. Mustaa fylliittiä. Teräosastaan lähes symmetrisesti hiottu. Mitat 8,6 x 4,1 cm. Paino 95 g. Löytänyt talonmies Risto Haaraoja haravoidessaan koulun pihaa keväällä 1990, jalkapallokentän kaakkoislaidalta, ojan tienoilta.

980/171, 980/167 2. kerros

60. Rikottua kvartssia kolme kappaletta. Paino 17,6 g.
 61. Palanutta luuta 1 pala. Paino 1,5 g.
 62. Luuesine, Mitat 4,3 x 0,8 x 0,6 cm. Paino 1,4 g.

Koulun lounaisnurkka. Rikkoutunut pintamaa

63. Kvartsiesine. Mitat 2,1 x 0,9 x 0,8 cm. Paino 2,5 g.

Knuutin kasvimaan - pintapoiminta

64. Kiviesineen kappale. Hiontaa. Vihreäkiveä. Mitat 5,6 x 4,8 x 3,5 cm. Paino 121 g.
 65. Juoksija. Mitat 7,8 x 5,8 x 3,2 cm. Paino 229 g.
 66. Rikottua kvartssia 1 kpl. paino 64 g.

Knuutin viinimarjamaan peltokiviröykkiö

67. Kvartsiittiä. Mitat 10,2 x 6,0 cm. Paino 274 g.
 68. Rikottua kvartssia 2 kappaletta. Paino 60 g.

Knuutin perunamaa (koulun eteläpuoli) - pintapoiminta

69. Pikkukirves/taltta. Terä murtunut. Hiontaa. Mustaa fylliittiä. Mitat 9,9 x 3,7 x 2,4 cm. Paino 138 g. Löytänyt maanviljelijä Heikki Eero perunaa nostaessaan syksyllä 1989 koulun eteläpuolelta sijaitsevasta perunapellosta (Knuutin perunamaa).
 70. Piiesine. Harmaata piitä. Mitat 1,7 x 1,1 x 1,6 cm. Paino 1,7 g.
 71. Tuluspii. Vaaleanharmaata piitä. Mitat 1,9 x 1,7 x 1,3 cm. Paino 6,2 g.
 72. Kvartsiesine. Mitat 4,6 x 2,7 x 1,2 cm. Paino 16,4 g.
 73. Kvartsi-iskoksia 2 kappaletta. Toinen vuorikristallia ja toinen maitokvartssia. paino 2,0 g.
 74. Rikottua kvartssia 7 kappaletta. Paino 121 g.
 75. Palanutta luuta 1 pala. Paino 1 g.

Eerolan pelto - K. Eeron kaupan länsipuolella, pintapoiminta

76. Kiviesineen katkelma. Mustaa fylliittiä. Mitat 5,1 x 2,4 x 1,0 cm. Paino 13,4 g.
 77. Tuluspii. Tummanharmaata piitä. Palanut. Mitat 2,3 x 2,0 x 1,2 cm. Paino 8,3 g.
 78. Kvartsiitinpalloja 5 kappaletta. paino 5,5 g.
 79. Kvartsiesine. Mitat 2,1 x 1,7 x 1,3 cm. Paino 5,6 g.
 80. Kvartsiesine. Mitat 1,6 x 1,2 x 0,8 cm. Paino 1,2 g.
 81. Rikottua kvartssia 16 kappaletta. Paino 118 g.
 82. Kvartsi-iskoksia 6 kappaletta. Paino 2,8 g.
 83. Palanutta luuta 8 palaa. Paino 2,2 g.
 84. Savitiivistettä 12 palaa. Paino 34,0 g.

BIBLIOGRAFIA

- Enbuska, Matti, Kivikautisia esineitä Pellon inventointilöydöistä 1984, Tornionlaakson vuosikirja 1987.
- Hurre, Matti, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria (Kuusamo 1983).
- Julku, Kyösti, Keskiaikainen tuomio Pellon rajoista, Scripta Historica IV, 1984.
- Koivunen, Pentti, Suomen Tornionlaakson esihistoriaa, Tornionlaakson historia I (Malung 1991).
- Korteniemi, Markku, Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus Turtolan koulun tontilla kesällä 1990 (Museoviisi, Tornionlaakson maakuntamuseon tiedotuslehti 1-2/90).
- Korteniemi, Markku, Pellon muinaisjäänteistä, Tornionlaakson vuosikirja 1987.
- Leinonen, Hannes, Turtola-Pello pitäjäkirja (Tampere 1958).
- Lundholm, Kjell, Ruotsin Tornionlaakson esihistoriaa, Tornionlaakson historia I (Malung 1991).
- Moberg, Carl-Axel, Studier i bottnisk stenålder I-IV (Lund 1955).
- Paavola, Mikko, Maankohoamistaulukko, Oulun yliopiston historian laitos (painamaton).
- Saarnisto, Matti, Tornionlaakson geologiset kehitysvaiheet, Tornionlaakson historia I (Malung 1991).
- Vahtola, Jouko, Asutuksen muotoutuminen Tornionlaaksossa 1500-luvulta 1800-luvun alkuun, Tornionlaakson vuosikirja 1986.
- Vahtola, Jouko, Kansojen moninaisuus, Tornionlaakson historia I (Malung 1991).

KARTTA JA KUVALUETTELO

Kartat

- 1 Ote peruskartasta n:o 261412
- 2 Inventointikartta 1984
- 3 Karttasuunnitelma muutoksista
- 4 Esinelöydöt ja muinaisrantavaiheet Kurkkionharjulla
- 5 Yleiskartta 1:500
- 6 Tasokartta 1 (koealue IV)
- 7 Tasokartta 2 (koealue IV)
- 8 Löytökartta (koealue IV)
- 9 Profiilikartta ruutu p=1000, i=170
- 10 Nils Brenholmin kartta alueesta 1728
- 11 Westolan tilan halkomiskartta 1904

Kuvat

1. Yleiskuva koealueesta I kuvattuna kaakosta.
2. Yleiskuva koealueesta I kuvattuna pohjoisesta.
3. Ruutu 1075/25, III taso.
4. Ruudut 1095/25-26, III taso.
- 5-6. Yleiskuva koealueesta II kuvattuna etelästä.
7. Ruutujen 974/59 ja 969/59 sijainti kuvattuna luoteesta.
8. Peltokiviraunio Knuutin tontilla kuvattuna lännestä.
- 9-10. Yleiskuva koealueesta III kuvattuna pohjoisesta.
- 11-12. Yleiskuva koealueesta III kuvattuna etelästä.
13. Ruutujen 980/135 ja 980/140 sijainti kuvattuna idästä.
14. Ruutu 1020/120 kivistä rakennetta.
15. Ruutu 1010/150 kivistä rakennetta.
16. Ruutu 1010/150 kiveys purettuna.
17. Ruutu 1010/160 kivistä rakennetta.
18. Ruutu 1010/160, hirsirakennetta profiilissa.
19. Yleiskuva koealueesta IV kuvattuna luoteesta.
20. Yleiskuva koealueen IV "pohjoissakarasta" kuvattuna lännestä.
- 21-22. Yleiskuva koealueen IV keskiosasta kuvattuna luoteesta.
23. Ruutu 982/170 III taso.
24. Ruutu 984/170 III taso, hirsirakennetta?
25. Ruutu 979/170 III taso.
- 26-27. Yleiskuva. Knuutin pelto kuvattuna pohjoisesta

← PELLO

VALTATIE No 21

JALANKUUKU

AUTOPARKKIS
GAP

HUOLI-
TÖIMIKKÖ

HUISTO-
MOKKI

5:26

A0

PALLOKENTTA
11.10x60
KIIVITUKSE

LENTOPALLO-
KENTTA

POLOPESIKAT

- 105 SF

OPPILAAT

- 170

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

OPETTAJAT

67

66

65

64

A0

5.93

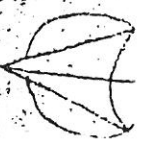
67

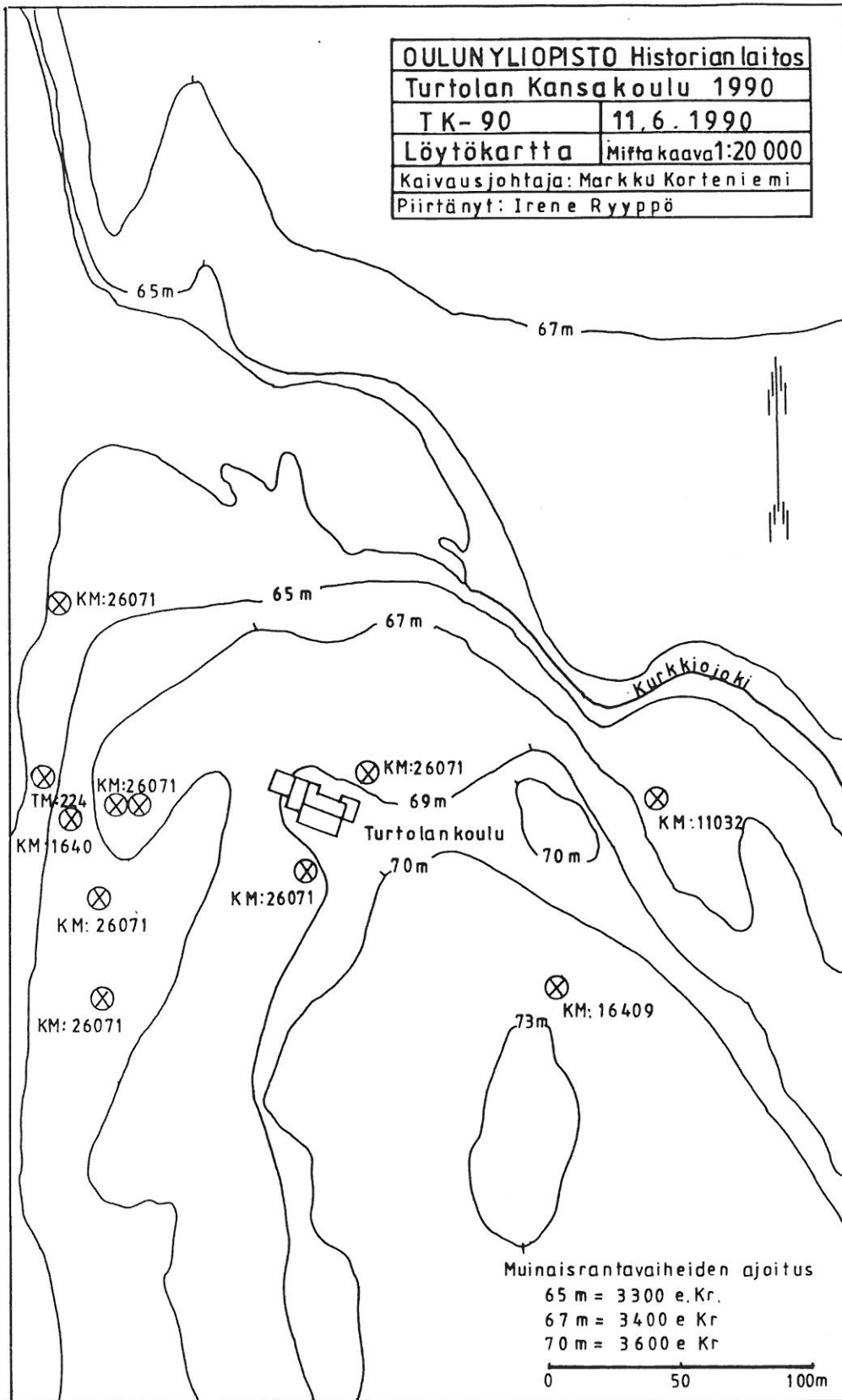
JÄRPALLOKAUKALA
20x40

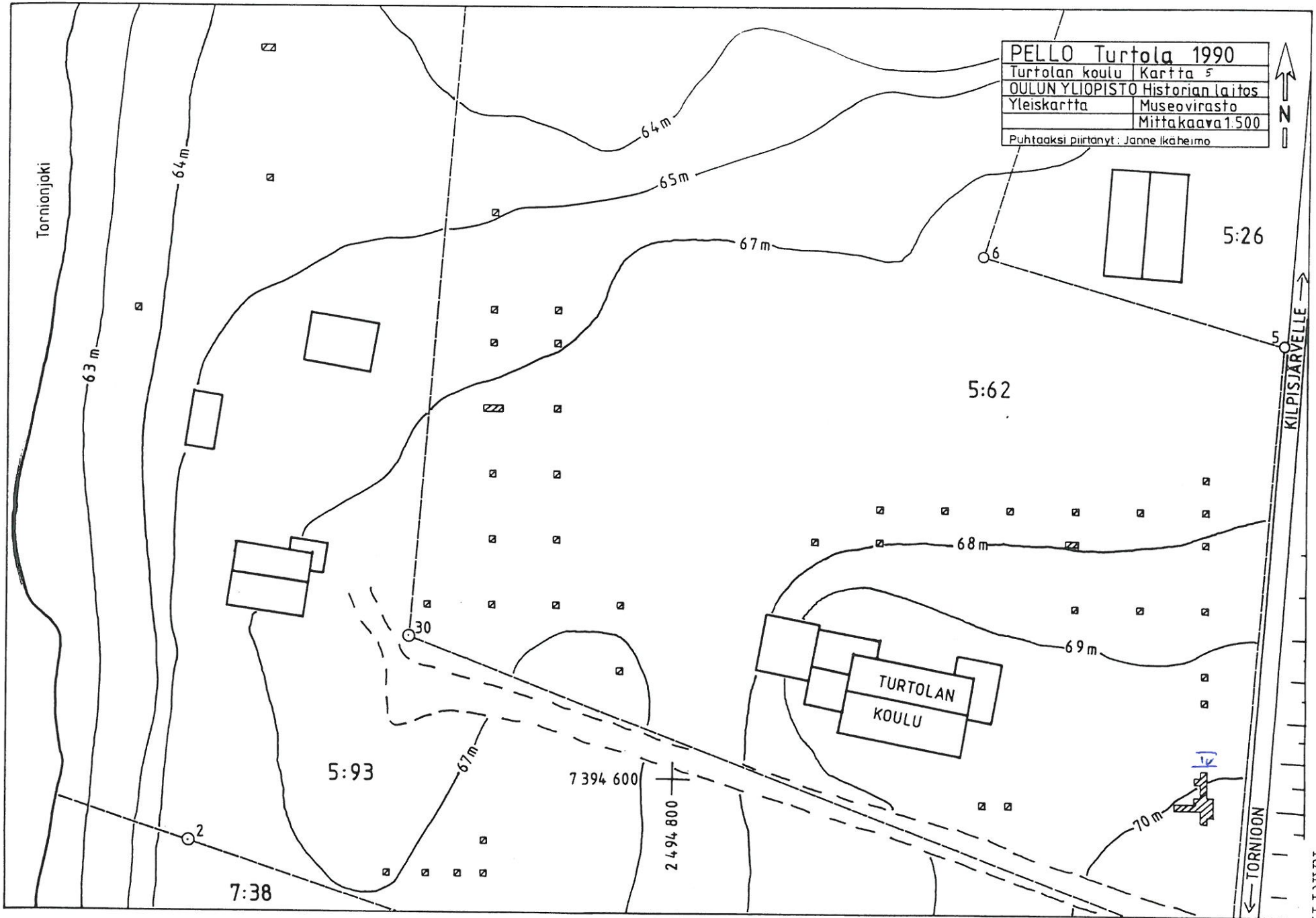
5:62

- 3.80

LAASINUS
J-VÄINIE

PELLO Turtola 1990	
Turtolan koulu	Kartta 5
OULUN YLIOPISTO	Historian laitos
Yleiskartta	Museovirasto
	Mittakaava 1:500
Puhtaaksi piirtänyt: Janne Ikkäheimo	

KILPISJÄRVELLE →

5:26

5:62

5:93

7:38

TURTOLAN
KOULU

← TORNIOON

KARTTA 5

2 494 800

7 394 600

Tornionjoki

63 m

64 m

64 m

65 m

67 m

6

5

30

2

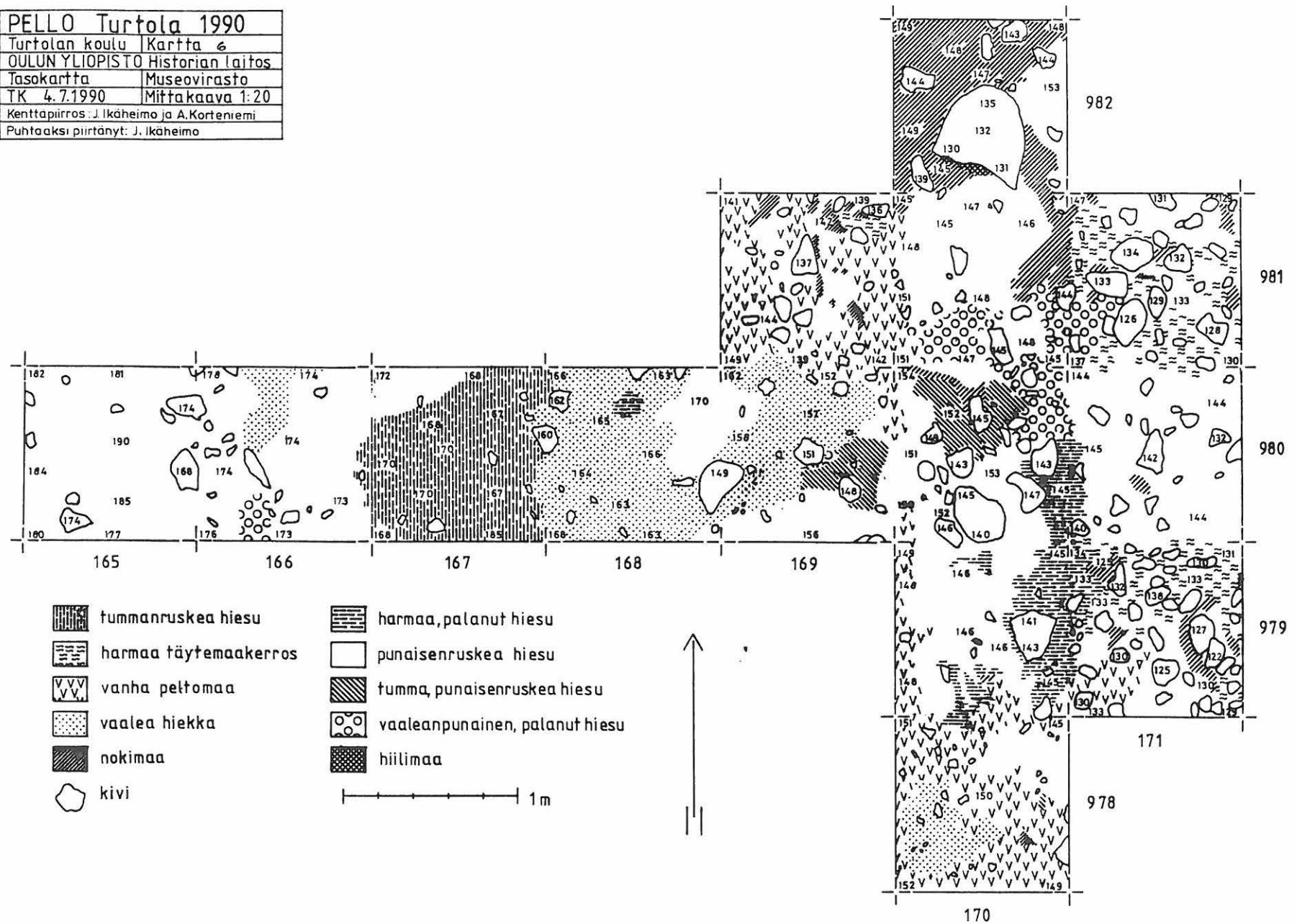
67 m

68 m

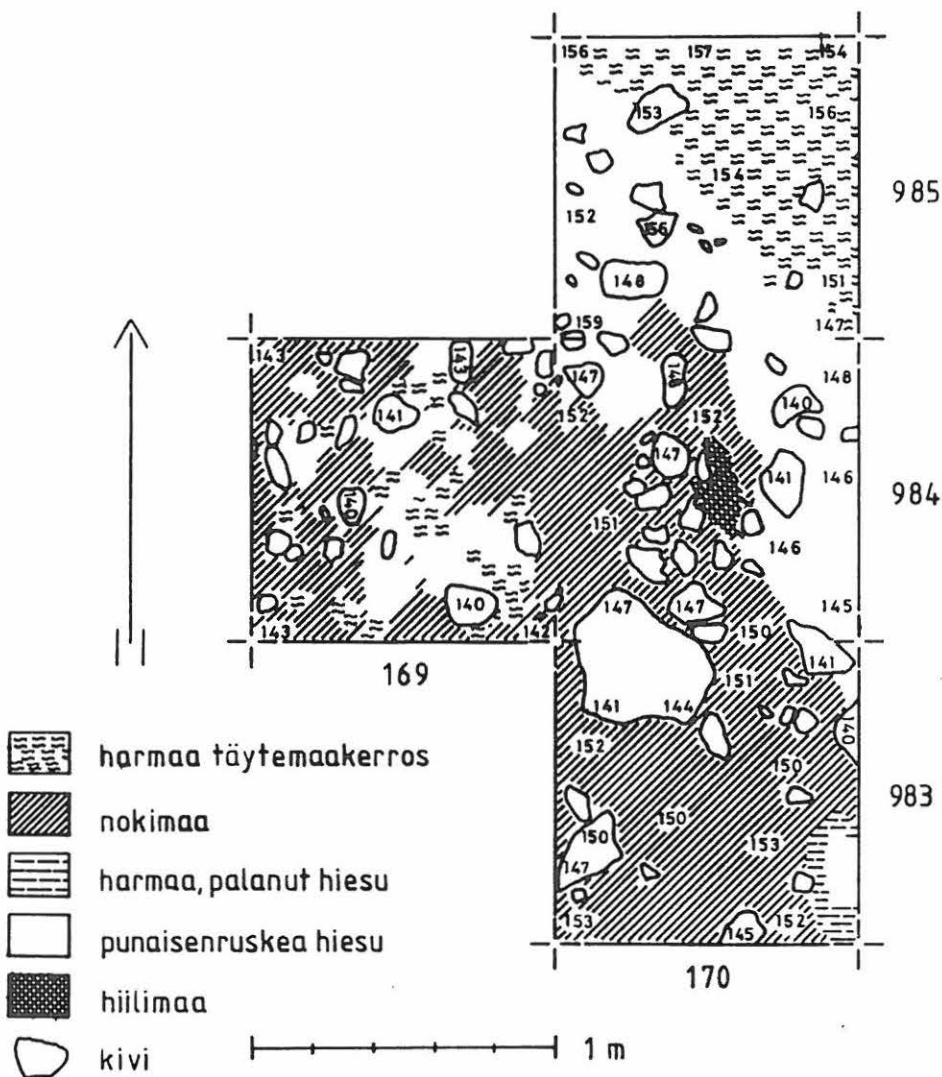
69 m

70 m

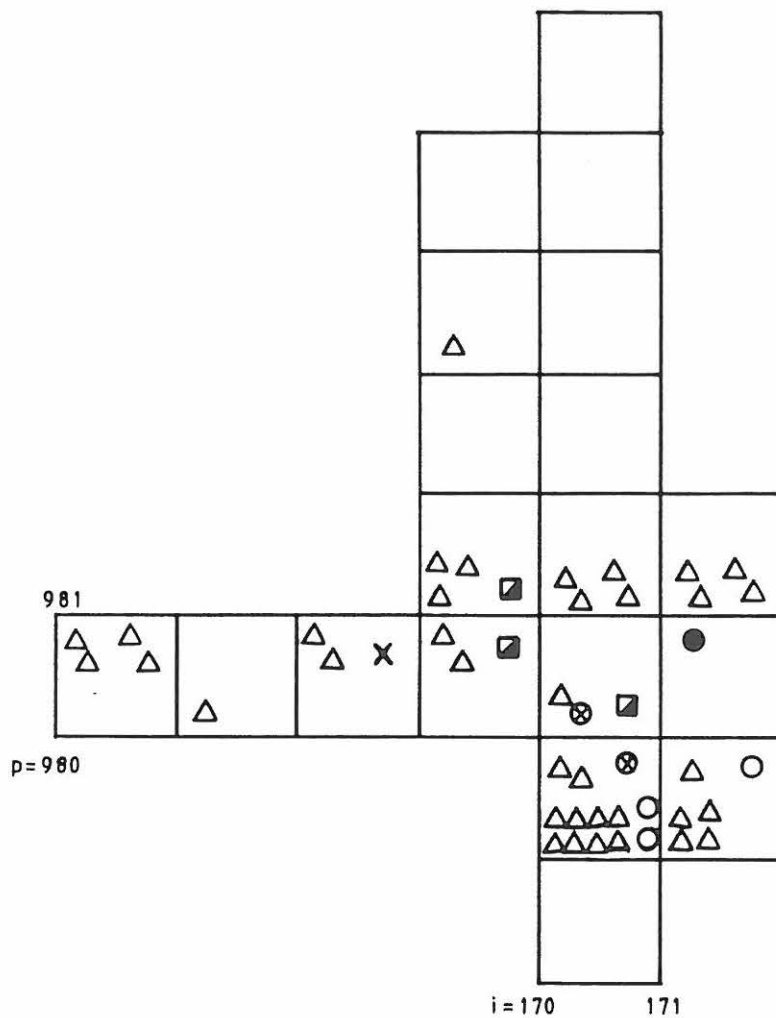
PELLO Turtola 1990	
Turtolan koulu	Kartta 6
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Tasokartta	Museovirasto
TK 4.7.1990	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: J. Ikäheimo ja A. Korteniemi	
Puhtaaksi piirtänyt: J. Ikäheimo	

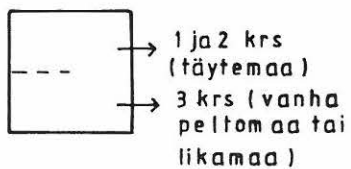
PELLO Turtola 1990	
Turtolan koulu	Kartta 7
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Tasokartta	Museovirasto
TK 4.7.1990	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: J. Ikäheimo ja A. Korteniemi	
Puhtaaksi piirtänyt: J. Ikäheimo	

Löytökartta koealue IV

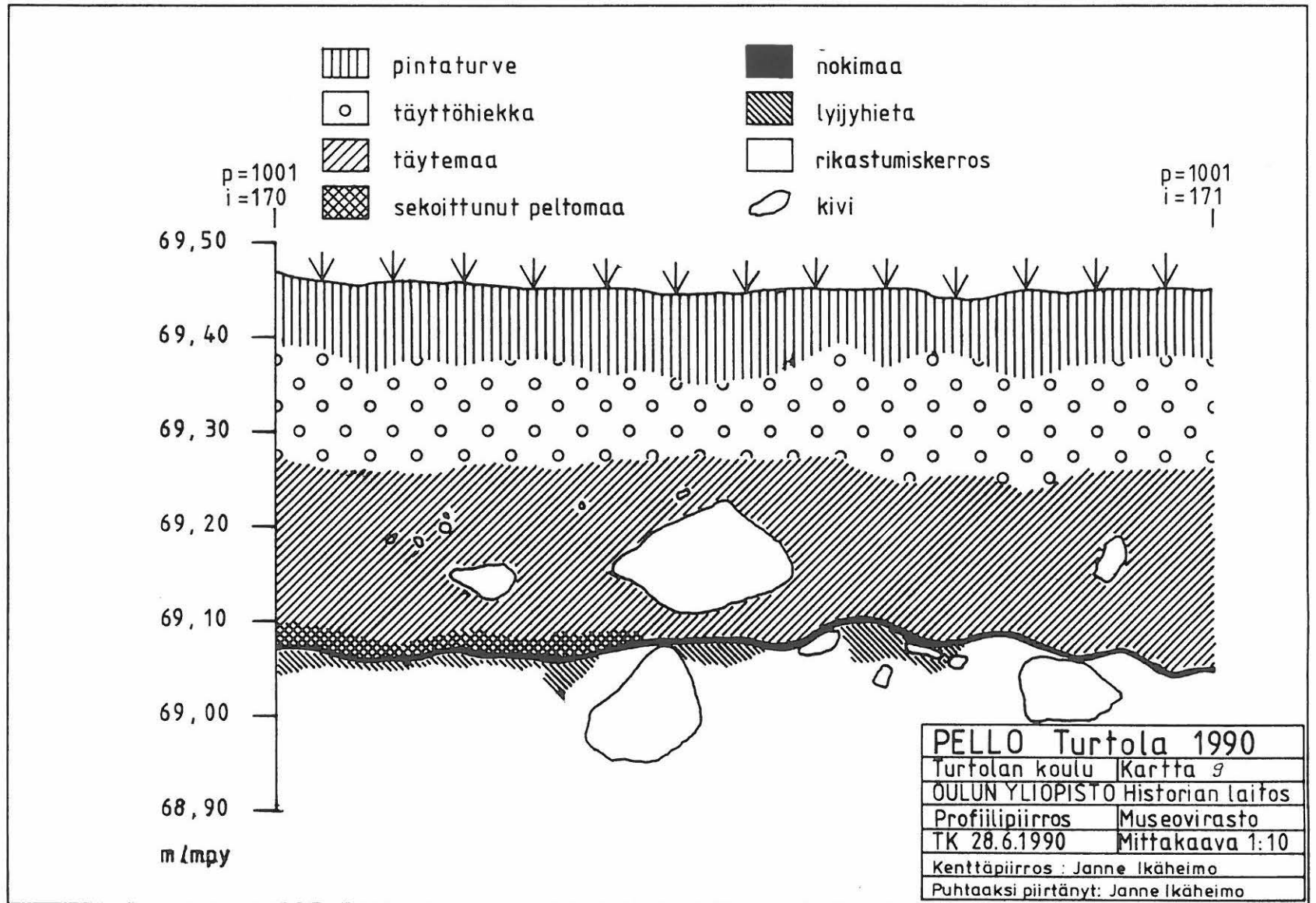

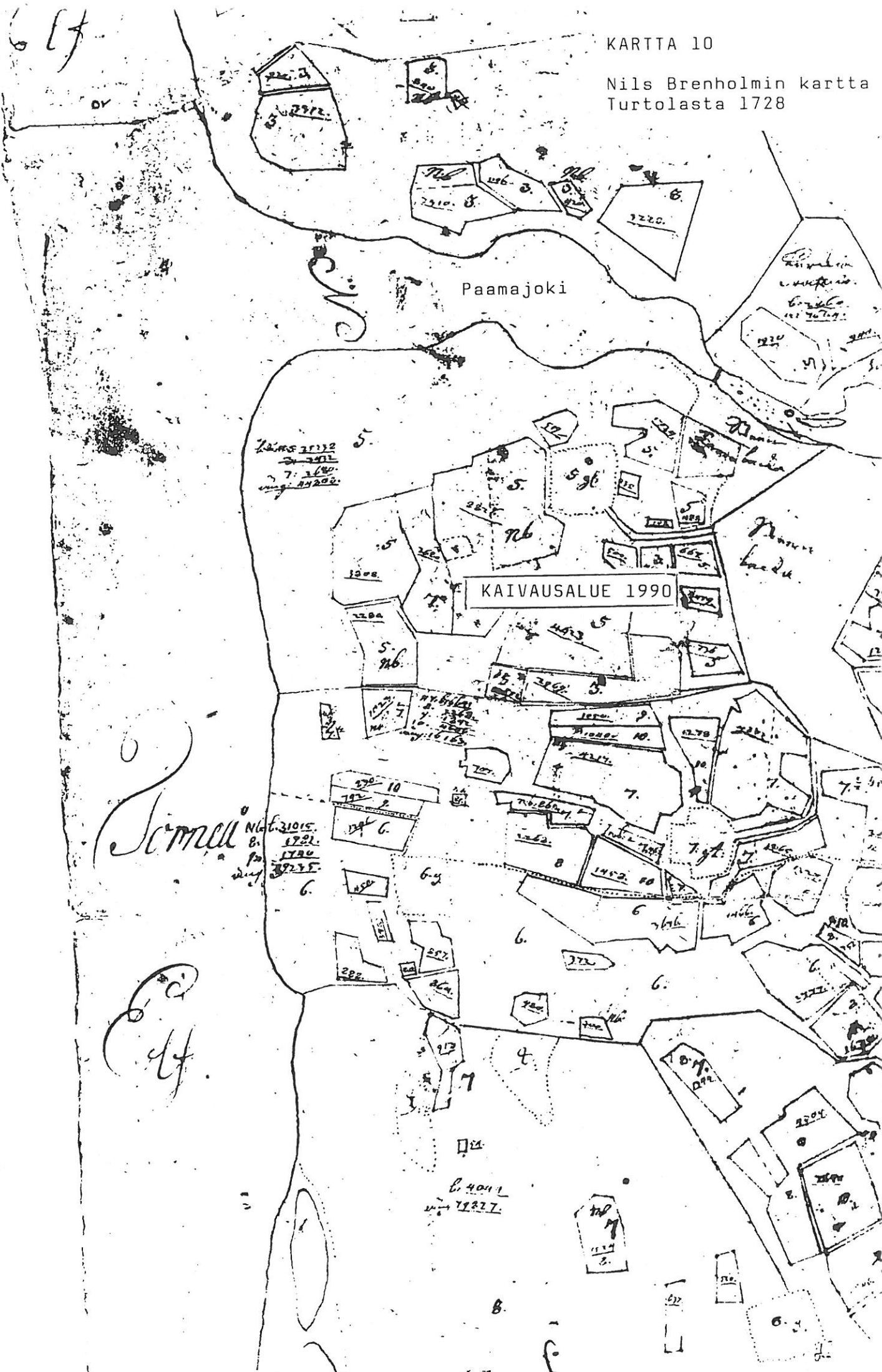
Löytösyvyys

- △ = kvartsi-iskos/esine
- ▣ = kivilaji-iskos
- = tuluspää
- = pilesine
- X = maatonutta luuta
- ⊗ = palanutta luuta

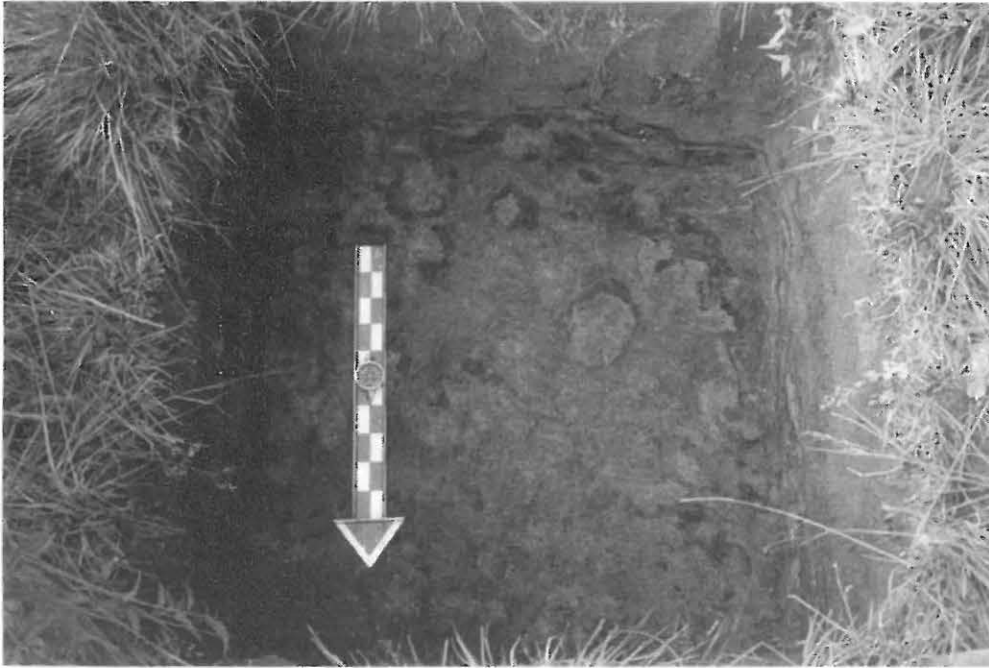

KUVA 1. Koealue I rannassa. Joen toisella puolen Svanstein ja Pääkkölän löytöalue. Kuva kaakosta.

KUVA 2. Koealue I. Ruutuja 1055/05 1075/25 kaivetaan. Rannassa tuuran löytöpaikka. Kuva pohjoisesta.

KUVA 3. Ruutu 1075/25 III taso. Nokijälkiä tulvahiesu-
kerroksissa.

KUVA 4. Ruudut 1095/25-26 III taso. "Häränvuotakuvio".
Alta hiiltynyttä puuta cal AD 1170 (Su-2093).

KUVAT 5-6. Koealuetta II koulun länsipuolella. Kuvat etelästä.

KUVA 7. Ruudut 974/59 ja 969/59 Knuutin pellossa
Kuva luoteesta.

KUVA 8. Peltokiviröykkiötä puretaan Knuutin tontilla.
Röykkiöstä on useita esinelöytöjä. Kuva lännestä.

KUVAT 9-10. Koealuetta III koulun pohjoispuolella.
Kuva pohjoisesta.

KUVAT 11-12. Koealuetta III koulun koillispuolella.
Kuva etelästä.

KUVA 13. Koealue III, ruudut 980/135 ja 980/140 koulun kaakkoispuolella. Kuva idästä.

KUVA 14. Ruutu 1020/120 III taso, kivirakennetta historialliselta ajalta.

KUVA 15. Ruutu 1010/150 II taso, kivirakennetta historialliselta ajalta.

KUVA 16. Ruutu 1010/150, kiveys pohjaan purettuna. Kuva etelästä.

KUVA 17. Ruutu 1010/160 III taso, kivirakennetta historialliselta ajalta.

KUVA 18. Ruutu 1010/160, pohjoisprofiilissa näkyvissä hirren jäännettä.

KUVA 19. Koealue IV, ns. muistomerkin alue kuvattuna luoteesta.

KUVA 20. Koealue IV, ruudut 982-985/169-170 "pohjois-sakarassa". Kuva lännestä.

KUVAT 21 - 22. Koealueetta IV, III taso kuvattuna luoteesta.

KUVA 23. Ruutu 982/170 III taso, palomaata.

KUVA 24. Ruutu 984/170 itä-länsi suuntaista puurakenteen jäännettä palomaassa cal AD 1450-1670 (Su-2691-92).

KUVA 25. Ruutu 979/170 III taso, palon rapaamaa rantamoreenia.

KUVAT 26-27. Knuutin pelto koulun eteläpuolella. Pel-
losta kivikauteen viittaavia löytöjä. Kuva pohjoisesta.

VAAITUSARVOT

Koeruutu	Pinta	Pohja	Koeruutu	Pinta	Pohja
1095/25	64,61	64,05	985/170	70,6	70,46
1095/26	64,61	64,07	984/169	70,6	70,5
1075/25	64,6	64,03	984/170	70,67	70,5
1070/60	64,82	64,18	983/170	70,76	70,5
1055/65	63,77	63,23	982/170	70,73	70,52
1055/60	65,98	65,22	981/169	70,8	70,5
1055/70	66,2	65,6	981/170	70,82	70,55
1050/60	66,37	66,16	980/136	69,27	68,88
1050/70	66,5	66,06	980/140	69,45	68,89
1040/59	67,06	66,68	980/165	70,6	70,26
1040/60	67,06	66,64	980/164	70,54	70,16
1040/61	67,05	66,66	980/166	70,6	70,3
1040/70	66,96	66,23	980/167	70,65	70,3
1030/60	67,3	66,7	980/168	70,75	70,34
1030/70	67,01	65,92	980/169	70,79	70,43
1030/170	68,19	67,86	980/170	70,83	70,5
1025/120	68,05	67,51	980/171	70,91	70,55
1025/150	68,02	67,58	979/170	70,83	70,54
1025/160	68,24	67,65	978/170	70,84	70,5
1020/60	67,33	66,78	974/59	67,31	66,91
1020/70	66,96	66,11	969/55	67,61	67,12
1020/110	67,89	67,31	969/59	67,29	66,8
1020/120	68,28	67,87	968/48,6	67,92	67,48
1020/149	68,13	67,7	968/40,8	67,9	67,59
1020/150	68,23	67,71			
1020/170	68,75	68,22			
1010/50	67,45	67,07			
1010/60	67,44	67,14			
1010/70	66,97	66,43			
1010/80	67,03	66,45			
1010/150	69,19	68,25			
1010/160	69,02	68,76			
1010/170	69,02	68,25			
1000/80	66,86	66,33			
1000/170	69,5	68,94			